

Oskar Vajld

SRETNI PRINC I DRUGE BAJKE

Prevela Vesna Loney

INFANTIN ROĐENDAN

Bio je rođendan infantin. Bilo joj je baš dvanaest godina i sunce je jarko sjalo u dvorski vrt.

Iako je bila istinska princeza i infanta španjolska, imala je samo jedan rođendan svake godine, kao i djeca najsiromašnijega svijeta pa je dakako jako važno bilo cijeloj zemlji da tom prilikom bude zaista lijep dan. I zaista je bio baš lijep dan. Visoki prutasti tulipani ukočili se na svojim stabljikama kao dugi redovi vojnički, izazovno gledali kroz travu na ruže i govorili: – Mi smo baš tako divni kao i vi.

Grimizni su leptiri lepršali sa zlatnim prahom na krilima i pohađali svaki cvijet redom; mali se gušteri išuljali iz pokotina na zidu te ležali i sunčali se na žarkoj žegi; a mogranji se cijepali i raspucavali od vrućine i pokazivali svoje crveno srce što im krvari. I sami blijedi žuti limunovi što u preobilju vise s trošnih rešetaka i po mračnim arkadama, činilo se da su stekli bujniju boju od divne sunčane svjetlosti, a magnolije su rastvarale krupne svoje okrugle cvjetove kao od savijene slonovače i ispunjale zrak slatkim teškim mirisom.

Mala se princeza šetala sa svojim drugaricama gore-dolje po terasi i igrala se skrivača oko kamenih vaza i starih kipova obraslih mahovinom. U obične dane smjela se igrati jedino s djecom svojega staleža, morala je dakle igrati se sama, ali rođendan joj je bio izuzetak i kralj je naredio neka pozove mlade prijatelje i prijateljice koji su joj po volji i neka se zabavi s njima. Bila je divota kako su ta vitka španjolska djeca oblijetala, dječaci sa silnim perjanicama na šeširima i s kratkim lepršavim kaputima, i kako su djevojčice odizale povlaku dugih brokatnih haljina i zakriljivale oči od sunca velikim crnim i srebrnim lepezama. Ali infanta je bila najdražesnija od svih i najukusnije odjevena, po tadašnjoj modi, donekle poteškoj. Haljina joj je bila od siva atlasa, suknja i prostrani nabrani rukavi sasvim izvezeni srebrom, a kruti steznik posut nizovima finoga biserja. Dvije sitne papučice

s velikim rumenim rozetama izvirivale su ispod haljine dok je hodala. Rumene i biserne boje bila joj je velika lepeza od gaze, a u kosi, što joj se poput aureole od blijeda zlata ukrutila oko blijedoga sitnoga lica, bila joj je krasna bijela ruža.

Kroz prozor ih je motrio iz dvora žalosni melankolični kralj. Iza njega je stajao brat njegov, don Pedro od Aragonije, kojega je mrzio, a ispovjednik njegov, veliki inkvizitor od Granade, sjedio je uz njega. Kralj je bio još žalosniji nego obično jer, gledajući infantu kako se s djetinjskom ozbiljnošću klanja sabranim dvoranima ili kako se za svojom lepezom podsmijeva nemiloj vojvotkinji od Albuquerque koja je posvuda prati, mislio je na mladu kraljicu, njezinu majku, koja je tek nedavno – tako se je njemu činilo – došla iz vesele zemlje Francuske te je uvenula u tmurnom sjaju španjolskoga dvora i umrla upravo šest mjeseci nakon rođenja svojega djeteta, prije nego što je badem po drugi put procvao u voćnjaku, prije nego što je druge godine otrgla plod sa stare čvorave smokve usred dvorišta koje je sada poraslo travom. Toliko ju je ljubio te je nije prepustio ni grobu da je sakrije od njega. Balzamirao ju je neki maurski liječnik kojemu je za nagradu poklonjen život jer, kako vele, bio je zbog hereze i sumnje čarobnjačkih umještina predan već svetoj vlasti. Tijelo joj Je Još ležalo na izvezenom odru u dvorskoj kapeli od crna mramora, baš onako kako su je onamo donijeli redovnici onoga burnoga ožujškoga dana prije skoro dvanaest godina. Svakoga mjeseca jedanput odlazio je kralj u kapelu, umotan u tamnu kabanicu i sa zakrivenom svjetiljkom u ruci te je klečao uz nju i uzvikivao: "Mi reina! Mi reina!" A gdjekada je kršio etiketu, koja u Španjolskoj određuje svako pojedino djelo u životu i ograničuje čak i tugu kraljevu, pa je u ljutoj boli hvatao blijede ruke, obasute draguljima, i htio mahnitim poljupcima probuditi hladno premazano lice.

Učinilo mu se danas da je gleda opet kako ju je prvi put vidio na dvoru Fontainebleau kad mu je bilo tek petnaest godina, a ona bila još mlađa. Tom ih je prilikom papin nuncij formalno zaručio pred francuskim kraljem i pred cijelim dvorom, a on se vratio u Escorial i ponio malu viticu plave kose i uspomenu na djetinje usne što su se sagle da mu poljube ruku kad se penjao na kočiju. Kasnije je bila svadba, a obavila se brzo u Burgosu, malenu gradiću na granici između obiju zemalja, onda sjajni ulazak u Madrid s uobičajenom svečanom misom u crkvi La Atocha i, još svečaniji nego obično, auto-da-fe, prvi u kojem su skoro tri stotine heretika, među njima mnoge Engleze, predali svetoj vlasti da ih spali.

Ljubio ju je zaista mahnito, a neki su mislili na propast svojoj zemlji koja je onda bila u borbi s Engleskom za vlast nad Novim Svijetom. Jedva je i dopuštao da mu se ikada makne s očiju; zbog nje je zaboravio, ili se činilo da je zaboravio, sve ozbiljne državne poslove; i u onoj strahovitoj sljepoći kojom strast zaokuplja svoje službenike nije ni zapažao da te pretjerane ceremonije, kojima je nastojao da joj omili, samo pogoršavaju ljutu bolest što je mori. Kad je umrla, činilo se neko vrijeme da je pomjerio pameću. I zaista nema sumnje da se htio odreći prijestolja i skloniti se u veliki trapistički samostan u Granadi, kojemu je već bio počasni prior, samo da se nije bojao prepustiti malu infantu na milost i nemilost svojemu bratu, koji je zbog okrutnosti bio ozloglašen čak i u Španjolskoj,

a mnogi su sumnjali na njega da je skrivio smrt kraljičinu parom otrovanih rukavica što joj ih je darovao kad je pohodila njegov zamak u Aragoniji. A i kad su protekle tri godine javne žalosti, što ju je kraljevskom naredbom odredio po cijeloj svojoj vlasti, nije nikada trpio da mu ministri govore o kakvoj novoj ženidbi pa kad je sam car poslao k njemu i ponudio mu neka uzme nećakinju njegovu, umiljatu nadvojvotkinju od Češke, naredio je poslanicima neka reknu svom gospodaru da je kralj španjolski vjenčan već s Tugom te iako je to neplodna mlada, on je voli više nego Krasotu; a taj ga je odgovor stajao krune bogatih pokrajina nizozemskih koje su se ubrzo zatim po carevu poticaju pobunile protiv njega pod vodstvom nekih fanatika reformirane crkve.

Sav njegov bračni život, s divljim, žarkim radostima i strahovitom boli kad se iznenada završio, kao da mu se danas vratio dok je gledao infantu kako se igra na terasi. U nje je bila sva mila obijest kraljičina, onaj isti svojevuljni način kako zamahuje glavom, ona ista ponosna, zavojita, krasna usta, onaj isti čudesni smiješak, – zaista vrai sourire de France – kad je pogledavala gdje kada k prozoru ili pružala malu ručicu svoju otmjenim španjolskim plemićima da je poljube. A ciktav smijeh dječji dodijao mu ušima, jasna nemila svjetlost sunčana podrugivala mu se tuzi, a teški zadah neobičnih biljaka, kojima se služe za balzamiranje, čini mu se da zagađuje – ili je to bila uobrazba? – čisti jutarnji zrak. Zakrio rukama lice, a kad je infanta opet pogledala, bile su zavjese spuštene, a kralj se uklonio.

Ona se malko zlovoljno namršti i slegne ramenima. Trebalo je bogme da bude s njom na njezin rođendan. Što mu je do glupih državnih posala? Ili je otišao u onu tmurnu kapelu gdje uvijek gore svijeće, a njoj nikada ne dopuštaju da uđe? Ludo je to kad sunce ovako žarko sja i svak je tako zadovoljan! Osim toga, promašit će tobožnju borbu bikova što ju je već oglasila truba, da se i ne spominje igra lutaka i druge divote. Stric njezin i veliki inkvizitor mnogo su razboritiji. Izišli su na terasu i stali joj govoriti nježne komplimente. Zabacila je dakle svoju lijepu glavu, uhvatila don Pedra za ruku i polako sišla niz stepenice k dugomu šatoru od grimizne svile što je dignut na kraju vrta, a druga djeca krenula za njom po strogom redu, po rangi; oni s najduljim imenima išli su prvi.

Povorka plemićkih dječaka, koji su čudesno bili odjeveni kao toreadori, izišla joj u susret, a mladi grof od Tierra-Nueve, dječak divne krasote, otprilike od četrnaest godina, otkrio glavu sa svom dražešću rođenoga hidalga i granda španjolskoga i doveo je svečano do male pozlaćene stolice od slonove kosti što je bila na povišenoj pozornici iznad arene. Djeca se zgrnula uokolo, pa mašu velikim svojim lepezama i šapću, a don Pedro i veliki inkvizitor stali smijući se na ulazu. I sama vojvotkinja – camerera mayor kako se zvala – mršava žena oštra lica, s nabranim žutim ovratnikom, nije se činila onako zlovoljnom kao obično, i kao da joj je neki ledeni smiješak preletio naboranim licem i zatitrao na tankim beskrvnim usnama.

Bila je zaista divna borba bikova i mnogo umiljatija, sudila je infanta, nego zbiljska bikovska borba koju je vidjela u Sevilli kad je vojvoda od Parme pohodio njezina oca. Neki su se dječaci šepirili na bogato okićenim drvenim konjima i mahali dugim sulicama na

kojima su bile šarene zastavice od sjajnih vrpca; drugi su dolazili pješice, mahali skrletnim kaputima ispred bika i lako preskakivali pregradu, kad bi ih bik napao; a što se tiče samoga bika, bio je baš kao pravi bik premda je bio samo od pletera i napete kože, a gdjekada bi znao oprčati arenom na stražnjim nogama, što živ bik i ne sanja da učini. Sjajno se borio, a djeca se toliko oduševila da su se popela na klupe, uzmahala se rupcima s čipkama i uzvikala se: 'Bravo toro, bravo toro!' sasvim onako razumno, kao da su odrasli. A naposljetku, nakon duge borbe za koje su neki konji skroz-naskroz proburaženi, a jahači pozbacivani, mladi grof od Tierra-Nueve oborio bika na koljena, dobio od infante dopuštenje da mu dade coup de grace, te zabo svoj drveni mač životinji s tolikom silom u vrat da joj je odletjela glava i otkrilo se nasmijano lice maloga gospodina de Lorrainea, sina francuskoga poklisara u Madridu.

Usred silnoga pljeskanja bude arena raskršćena, mrtve drvene konje svečano odvuku dva maurska paža u žutoj i crnoj odori, a nakon kratke međuigre, za koje se neki francuski akrobat iskazivao na napetu užetu, javile se u poluklasičnoj tragediji Sofonizbi talijanske lutke na pozornici maloga kazališta, koje se sagradilo za tu svrhu. Glumile su tako dobro a kretnje su im bile do krajnosti prirodne da su se na kraju drame infantine oči zamutile od suza. I zaista su neka djeca plakala te su ih morali tješiti slatkišima. A i sam se veliki inkvizitor toliko ganuo da se nije suzdržao, nego rekao don Pedru kako je nepodnošljivo da su te stvari samo od drveta i obojena voska te ih žice pokreću, a tako su nesretne i snalaze ih tolike strašne nevolje.

Zatim je došao afrički opsjenar, unio veliku plosnatu košaru pokrivenu crvenim suknom, metnuo je nasred arene, izvadio iz svojega turbana neobičnu sviralu od trske i zasvirao u nju. Za nekoliko časaka stalo se sukno micati, pa kako je svirala sve ciklavije svirala, promolile dvije zelene i zlatne zmije čudne svoje klinaste glave, polako se digle i uznjihale se uz svirku, kao što se biljka njiše na vodi. Ali djeca se poplašila od tih pjevavih glava što brzo palacaju jezicima, pa im je bio kudikamo veći užitak kad je opsjenar udesio da je tanano narančino drveće izraslo iz pijeska, procvvalo krasnim bijelim cvjetovima i rodilo zbiljskim plodom; a kad je uzeo lepezu male kćeri markize de las Torres i pretvorio je u modru pticu koja je letjela po cijelom šatoru i pjevala, nije bilo kraja ni konca njihovu uživanju i čuđenju. Dražestan je bio i svečani menuet što su ga odigrali dječaci plesači iz crkve Nuestra Senora del Pilar. Infanta nije još nikada vidjela tu divnu ceremoniju što se obavlja svake godine u svibnju pred glavnim oltarom Bogorodičinim, a u njezinu čast; pa i nitko od španjolske kraljevske porodice nije ulazio u veliku katedralu u Zaragozi otkad je neki mahniti svećenik – mnogi misle da je bio podmićen od kraljice Elizabete Engleske – htio princu od Asturije dati otrovanu hostiju. Znala je dakle samo po čuvenju Bogorodičin ples, kako su ga zvali, i to je zaista bio krasan prizor. Dječaci su bili u staromodnim kratkim haljinama od bijela baršuna, na neobičnim trorigim šeširima bile su srebrne rese i visoke perjanice od nojeva perja; kako su se kretali u sunčanom svjetlu, zasljepljujuća se bjelina njihova ruha još jače isticala uz njihova crnomanjasta lica i uz dugu crnu kosu. Sve je opčarala ozbiljna dostojanstvenost kako su se kretali u zamršenim plesnim figurama i vješta

dražest njihovih polaganih gesta i otmjeni nakloni, pa kad su završili svoju predstavu i pred infantom poskidali velike šešire s perjanicama, dočekala ih je jako milostivo poklonom i zavjetovala se da će poslati veliku voštanicu na oltar Bogorodice od Pilara, za uzvrat ovomu užitku što joj ga je pribavila.

Potom je izišla u arenu družba pristalih Egipćana, kako su u ono doba zvali Cigane, pa oni posjedali podvijenih nogu u krug i zaszvirali tiho na gitarama, njišući se uz melodiju i mumljajući skoro u sebi tihu sanjarsku pjesmu. Kad su ugledali don Pedra, namrštili se na njega i neki se zaplašili, jer istom prije nekoliko nedjelja objesio je on na trgu u Sevilli dvojicu iz njihove družbe zbog čarolija. Ali lijepa ih je infanta zaniijela, kako se naslonila i virkala preko lepeze krupnim modrim očima te su osjetili pouzdano da ona, koja je ovako ljupka, ne može nikada biti nikomu okrutna. Svirali su dakle jako umiljato i jedva dodirivali žice na gitarama dugim svojim šiljastim noktima, a glave im se stale njihati kao da će zaspati. Odjednom oni zaciknuli toliko da su se sva djeca prepala i don Pedro se mašio za ahatni balčak svojega mača, pa poskakali na noge i mahnito se uzvrtjeli, udarajući u tamburine i pjevajući u svojem čudnom grlenom jeziku neku divlju ljubavnu pjesmu. Onda se na drugi znak svi opet bacili na zemlju i tamo su mirovali, samo se čuo iz tišine ciliik njihovih gitara. Kad su pocilikali neko vrijeme, nestanu na časak te se vrate i dovedu na lancu smeđa, dlakava medvjeda, a na ramenima donesu nekoliko malih berberskih majmuna. Medvjed je silno dostojanstveno stao na glavu, a naborani su majmuni izvodili svakojake zabavne majstorije s dva ciganska dječaka koji su im, čini se, bili učitelji, mačevali se malim mačevima, ispaljivali puške i vježbali se kao pravi vojnici, baš kao kraljevska tjelesna garda. Cigani postigoše zaista silan uspjeh.

Ali najsmješniji dio cijele jutarnje zabave bio je bez sumnje ples maloga patuljka. Kad je doteturao u arenu, gegajući se na krivim nogama i njišući nezgrapnu glavurdu amo-tamo, djeca su na sav glas zacičala od veselja, a i sama se infanta toliko smijala te joj camerera morala napomenuti kako doduše ima mnogo primjera u Španjolskoj da je kraljeva kći plakala pred jednakima sa sobom, ali nema primjera da se princeza kraljevske krvi veselila pred onima koji su po rođenju niži od nje. No patuljak je zaista bio neodoljiv pa ni na španjolskom dvoru, koji je svagda bio na glasu da njeguje strast za strahote, nisu još nikada vidjeli ovako neobičnu malu nakazu. On se sada prvi put pojavio. Istom su ga jučerašnjega dana, kad je kao divlji letio po šumi, pronašla dva velikaša što su slučajno lovila u dalekom kraju velike plutove šume koja okružuje grad te su ga donijeli u palaču da iznenade infantu; otac mu je bio siromašan ugljar, pa mu je i te kako godilo što će se osloboditi ovako ružna i beskorisna djeteta. Najzabavnije je u njega bilo možda to što uopće nije bio svjestan svoje smiješne pojave. Činio se zaista sasvim sretnim i nadasve dobre volje. Kad su se djeca smijala, smijao se i on isto onako prostodušno i veselo, kao najveseliji od njih, a na koncu svakog plesa klanjao se svakomu najsmješnijim poklonom, smješkao se i mahao im glavom, kao da je od njihovih a ne mali nakazni stvor što ga je priroda u smiješnom hiru stvorila da mu se drugi podruguju. Infanta ga je sasvim opčarala. Nije mogao očiju skinuti s nje i kao da je plesao za nju jedinu, a kad se svršila predstava, sjetila se ona da je vidjela

kako su otmjene dvorske gospođe dobacivale bukete Caffarelliju, slavnomu talijanskom tenoru kojega je papa iz vlastitoga zbora poslao u Madrid da slatkoćom svojega glasa izliječi kraljevu melankoliju – pa izvadila iz kose krasnu bijelu ružu i, nešto od šale, nešto da razdraži camereru, dobacila mu je preko arene s najslađim smiješkom. A on je sve to smatrao sasvim ozbiljnim te pritisnuo cvijet na hrapave, proste usne, položio ruku na srce, kleknuo pred njom na jedno koljeno i sav se raskesio, a sitne mu se sjajne očice iskrile od užitka.

To je prevladalo infantinu ozbiljnost te se još dugo smijala kad je mali patuljak bio istrčao iz arene i izjavila stricu želju da se ples odmah ponovi. Ali camerera našla izliku da sunce prejako peče i odlučila da će bolje biti ako se njezina visost vrati odmah u palaču gdje joj je već spremljena divna gozba, pa i rođendanski kolač s njezinim inicijalima koji su sasvim izrađeni od šarena šećera i s lijepom srebrnom zastavom što se vije s vrha. Infanta pristane i ustane s velikim dostojanstvom, naredi još da joj mali patuljak pleše nakon sieste, zahvali mladomu grofu od Tierra-Nueve za dražesni doček pa se vrati u svoje odaje, a za njom djeca onim istim redom kako su i došla.

Kad je dakle mali patuljak dočuo da će i po drugi put plesati pred infantom i još po njezinoj vlastitoj odredbi, zanio se toliko da je otrčao u vrt pa u mahnitom zanosu ljubio bijelu ružu i od slasti se razmetao najnezgrapnijim i najnespretnijim gestama.

Cvijeće se jako zgražalo što se usudio provaliti u njihov krasni dom pa kad su ga spazili kako skakuće po stazama i smiješno se razmahuje rukama iznad glave, nisu više mogli suspregnuti svoje osjećaje.

– Zaista je preružan da bi smio plesati gdje mi boravimo – zaviknuše tulipani.

– Trebao bi se napiti makova soka i zaspati na tisuću godina – rekoše veliki skrletni ljiljani pa se sasvim raspališe i ražestiše.

– On je pravo strašilo! – zaciči kaktus. Savijen je i krnj, a glava mu nije ni u kakvom razmjeru s nogama. Od njega me zaista podilazi jeza pa ako mi se približi, ubost ću ga svojim bodljikama.

– A on ima zaista jedan od mojih najljepših cvjetova – zaviče bijela ruža. – Sama sam ga jutros dala infanti kao rođendanski dar, a on ga je ukrao od nje.

I ona zaviče iza glasa: – Kradljivac, kradljivac, kradljivac!

Čak i crvene geranije, koje se obično ne razmeću, a zna se da i same imaju mnogo siromašnih rođaka, previjale su se od mrzovolje gledajući njega, pa kad su ljubičice blago rekle da je doduše zaista ružan, ali nije tome kriv, odvratile su im, prilično s pravom da mu je to baš i najgora mana, pa nema razloga diviti joj se što je neizlječiva; i zaista su neke i od samih ljubičica držale da je rugoba maloga patuljka skoro razmetljiva i da bi on pokazao mnogo bolji ukus kad bi se činio žalosnim ili barem zamišljenim, a ne da veselo skakuće i razbacuje se tako smiješnim i glupim kretnjama.

Što se tiče staroga sata sunčanika, koji je bio krajnje zanimljivo stvorenje, a nekada je kazivao vrijeme nikome manjem nego samome caru Karlu V, on se toliko prenerazio na pojavu maloga patuljka da je skoro zaboravio javiti dvije cijele minute svojim dugim

sjenovitim prstom te se nije mogao suspreći, nego je rekao velikome bijelome bjelcastome paunu koji se sunčao na balustradi kako svak zna da su kraljevska djeca kraljevi, a ugljarska djeca ugljari te je glupo tvrditi da nije tako; s tom se tvrdnjom posvema složio paun te je tako glasnim, ostrim glasom zakreštao: 'Zaista', da su zlatne ribice koje su živjele u bazenu studene žubor-vode promolile glave iz vode i zapitale velike kamene vodenjake što se to zbiva na zemlji.

Ali ptice su ga nekako voljele. Vidale su ga često u šumi kako poput vilenjaka obigrava po uzvitlanom lišću, ili se skriva u duplji kojega staroga hrasta i dijeli svoje orahe s vjevericom. Nisu nimalo hajale što je ružan. Nije za to ništa mario ni sam slavuj koji je u narančinu gaju tako slatko pjevao da se gdjekada sam Mjesec saginjao i slušao ga; a bio je on dobrostiv pticama pa za ljute ciče zime kad na drveću nije bilo bobica i zemlja otvrdnula bila kao željezo i vuci su tražeći hranu odlazili do samih gradskih vrata, nije on nikada zaboravljao na ptice, nego im je svagda davao mrvice svojega komadića crna kruha i dijelio s njima svoj, ma kako bijedan, zajutrak.

Oblijetale su dakle sve oko njega, samim mu krilima dodirivale obraze kad je prolazio i cvrkutale međusobno, a mali je patuljak uživao i nije se mogao suzdržati da im ne pokaže krasnu bijelu ružu i da im ne ispričava kako mu je nju dala sama infanta jer ga ljubi.

Ptice nisu razumijevale ni riječi od onoga što im je govorio, ali nisu marile, nego su nakrivljivale glave i čudno gledale, a to isto toliko vrijedi kao da razumiješ, i mnogo je lakše.

I gušteri su ga zavoljeli također silno, pa kad bi se umorio od trčkanja i bacio se u travu da otpočine, svi su se igrali i nestašili po njemu te nastojali da ga zabave što god bolje umiju. – Ne može svatko biti tako krasan kao gušter – vikali su – bilo bi to previše zahtijevati. I premda se čini apsurdnim, nije on ipak tako ružan, samo ako, razumije se, stisneš oči te ga ne gledaš.

Gušteri su po prirodi bili do krajnosti filozofi i često su se okupljali i sjedili sate i sate kad nisu imali drugoga posla ili kad je bilo previše kišovito vrijeme da bi kuda odlazili.

Ali cvijeće se silno zlovoljilo na njihovo ponašanje i na ptičje ponašanje. – Time se jedino dokazuje – govorilo je cvijeće – kako se oprostaju od toga neprestanoga srljanja i lijetanja. Čestit svijet ostaje uvijek na istom mjestu poput nas. Još nas nitko nije vidio kako skakućemo po stazi ili ludo jurimo po travi za vodenim vretencetom. Kad želimo promijeniti zrak, pošaljemo po vrtlara i on nas odnese na drugu lijehu. To se pristoji i tako treba da bude. Ali ptice i gušteri ne znaju mirovati, a ptice zaista niti nemaju stalne adrese. One su prave skitnice, kao i Cigani, pa bi trebalo s njima postupati baš tako.

Ispeli dakle nosove u zrak i uzoholili se i jako se poradovali kad su nakon nekoga vremena vidjeli da je mali patuljak ustao iz trave i krenuo terasom k dvoru.

– Trebali bi ga zaista zatvoriti u kuću dokle god živi – rekoše. – Pogledajte mu grbava leđa i krive noge – i započese se smijuckati.

Ali mali patuljak nije ništa znao o tom. Silno je volio ptice i guštere i držao da je cvijeće najveća divota na svijetu, razumije se, osim infante, ali ona mu je poklonila krasnu

bijelu ružu i ljubi ga, a to je velika razlika. Koliko je želio da se s njom vrati kući! Ona bi ga postavila s desne strane i smješkala bi mu se, a on ne bi nikada odlazio od nje, nego bi je uzeo za drugaricu i naučio bi je svakovrsnim divnim umijećima. Jer iako nije još nikada bio na dvoru, znao je svu silu čudesnih stvari. Znao je od rogoza plesti male krletke za grmuše da pjevaju u njima, a od bambusa dugih koljena rezao je sviralu što je voli slušati Pan. Znao je glasove svih ptica, znao je dozvati čvorka s vrha drveta ili čaplju iz ribnjaka. Znao je trag svakoj životinji i umio je slijediti zeca po sitnom tragu, a medvjeda po izgaženom lišću. Poznao je sve divlje igre, jesensku mahnitu igru u crvenoj odori, laku igru u modrim sandalama nad žitom, zimsku igru s bijelim snježnim vijencima i cvjetnu igru po voćnjacima u proljeće. Znao je gdje šumski golubovi grade gnijezda pa kad je jednom neki ptičar uhvatio stare, othranio je on mlade sam i načinio im mali golubinjak u raspuklini golovrha brijesta. Bili su sasvim pitomi i svako su mu jutro jeli iz ruke. Ona će ih voljeti, pa i kuniće što trčkaju po visokoj paprati, i kriještalice čeličnoga perja i crnoga kljuna, i ježeve što se znaju smotati u bodljikavo klupko, i velike pametne kornjače što polako pužu, tresu glavama i grickaju mlado lišće. Da, ona mora svakako doći u šumu i igrati se s njim. On će joj dati svoj krevetac i stražarit će pod prozorom sve do zore da joj ne nahude divlje rogate životinje i da se gladni vuci ne došuljaju do kolibe. A u zoru će kucnuti na kapak i probuditi je pa će oni otići i skakutati cio dan. Nisi zaista nipošto sam u šumi. Gdjekada je jahao šumom biskup na bijeloj mazgi i čitao šarenu knjigu. Gdjekada su prolazili sokolari sa zelenim baršunskim kapama, u kaputićima od štavljene jelenske kože i nosili na rukama sokole s kopicom na glavi. Kad je doba berbi, dolazili su oni što gaze grožđe, grimiznih ruku i nogu, ovjenčani sjajnim bršljanom, a nosili mjehove vina što kapaju; a ugljari su po noći sjedili oko žeravice, gledali suhe panjeve što im polako izgaraju u vatri i pekli kestenje u pepelu, a razbojnici su izlazili iz svojih špilja i šalili se s njima. Jednom je vidio i krasnu procesiju koja je vijugala uz dugu prašnu cestu u Toledo. Na čelu procesije išli su redovnici pjevajući slatko i nosili šarene zastave i zlatne križeve, za njima su stupali vojnici u srebrnim oklopima, s musketama i kopljima, između njih su koračala tri bosa čovjeka u neobičnim žutim odorama koje su sasvim bile išarane čudnim likovima, a u rukama su nosili zapaljene svijeće. Mnogo bogme ima stvari za gledanje u šumi pa kad se ona umori, naći će joj meke mahovine ili će je odnijeti na rukama jer on je vrlo jak, iako zna da nije velik. Načinit će joj nisku od drvenih boba bljuštovih, to će biti isto onako lijepo kao i one bijele bobice što ih ona nosi na haljini pa kad joj dosade, može ih baciti, a on će joj naći drugih. Donijet će joj žirovih kapica i rosnih anemona i sitnih krijesnica da joj budu kao zvijezde u blijedom zlatu njene kose.

Ali gdje je ona? On zapita bijelu ružu, ali ruža mu ne odgovori. Sav se dvor činio zaspalim, a i gdje nisu bili zatvoreni kapci, spuštene su na prozorima teške zavjese da odvrte žegu. On stane obilaziti da nađe gdjegod mjesto gdje bi mogao ući te opazi naposljetku mala skrovita vratašca koja su bila otvorena. Ušulja se i stvori se u sjajnom trijemu, mnogo sjajnijem, učinilo mu se, nego što je šuma; bilo je svuda tu mnogo više pozlate, a i pod je bio od velika krupna kamenja složenog u geometrijske figure. Ali male

infante nije bilo tu, nego samo neki čudni bijeli kipovi što ga sa svojih postolja od jaspisa gledaju žalosnim mrtvim očima i čudno im se smješaju usne.

Na kraju trijema visjela je bogato izvezena zavjesa od crna baršuna, posuta suncima i zvijezdama, omiljenim kraljevim znamenjima, izvezena bojom koju on ljubi. Možda se ona skrila za tom zavjesom? Pogledat će svakako.

Tiho se dakle došuljao i odastro zavjesu. Nije; tu je samo druga odaja, doduše ljepša odaja, pomisli on, nego ona iz koje je upravo izišao. Na zidu visi tapiserija s mnogim figurama što prikazuje lov, djelo nekih flamanskih umjetnika koji su je izrađivali više od sedam godina. U toj je odaji živio nekada Jean le Fou, kako su ga zvali, onaj mahniti kralj što je bio toliko zaljubljen u lov da je u svojem ludilu često htio zajahati te konje što se propinju, trgao jelena na kojega skaču veliki lovački psi pa trubio u svoj lovački rog i bodežom badao blijede životinje što bježe. To je sada vijećnička dvorana, a na stolu u sredini leže ministarske mape s utisnutim zlatnim tulipanima španjolskim te s grbom i znamenjima habsburške kuće.

Mali je patuljak u čudu gledao sve oko sebe i skoro se bojao nastaviti. Neobični šutljivi jahači, što jure po proplancima bez ikakve buke, činili mu se poput onih strahovitih prikaza o kojima je slušao kako pričaju ugljari – oni comprachos što sami samcati love po noći, a ako sretnu čovjeka, pretvaraju ga u košutu i love nju. Ali on je mislio na lijepu infantu i ojunao se. Želio je da je zatekne samu i da joj kaže da i on ljubi nju. Možda je ona u onoj slijedećoj odaji.

Potrči po mekim maurskim sagovima i otvori vrata. Nije! Nije ni ovdje. Odaja je sasvim prazna.

Bila je to prijestolna dvorana za primanje stranih poslanika, kad bi se kralj privolio da ih osobno primi, što se u posljednje doba nije dešavalo često; ona ista odaja u kojoj su se prije mnogih godina javili odaslanici iz Engleske da dogovore udaju svoje kraljice, u ono doba jedne od katoličkih vladarica u Evropi, za najstarijega sina careva. Tapete su bile od pozlaćene kože kordobanske, a s crnoga i bijeloga stropa visio je težak pozlaćen svjetiljnjak sa šapama za tri stotine voštanica. Pod velikim baldahinom od zlatne tkanine, po kojoj su biserom izvezeni lavovi i kule kastiljske, stajalo je samo prijestolje, pokriveno dragocjenim pokrovom od crna baršuna iskićena srebrnim tulipanima, sa srebrnim i bisernim resama. Na drugoj stepenici na prijestolju bilo je infantino klecalo, s jastukom od srebrne tkanine, a niže, izvan baldahina, stolica za papina nuncija koji je jedini imao pravo sjediti u kraljevoj prisutnosti pri javnoj svečanosti, a kardinalski je klobuk sa spletenim skrletnim resama ležao na grimiznom tabureu sprijeda. Na zidu prema prijestolju visio je portret Karla V naravne veličine, u lovačkoj odori, s velikim buldogom uz njega, a na sredini drugoga zida bila je slika Filipa II kako prima poklonstvo Nizozemaca. Između prozora stajao je crni ormar od ebanovine, išaran pločicama od slonovače na kojima su urezani likovi iz Holbeinova *Smrtnoga plesa* – vele, rukom samoga čuvenoga umjetnika.

Ali mali patuljak nije mario za sav taj sjaj. Ne bi on dao svoju ružu za sve biserbe na baldahinu, ni bijelu laticu svoje ruže za samo prijestolje. Želio je samo vidjeti infantu prije

no što ona siđe u paviljon i zamoliti je da ode s njim kad on završi svoj ples. Ovdje je u dvoru zagušljiv i težak zrak, ali u šumi puše vjetar slobodno, a sunčana svjetlost živim zlatnim rukama odmiče drhtavo lišće. I u šumi ima cvijeća; nije možda tako sjajno poput cvijeća u vrtu, ali zato slađe miriše; zumbul, što u rano proljeće preplavljuje trepetavim grimizom hladne uvale i travnate brežuljke; žuti jaglac, što se u malim žbunićima gnijezdi oko čvoravoga korijenja hrasta; šareni rosopas i modra čestoslavica i ljubičasta i zlatna perunika. Ima sivih resa na lijesci i pustikara koje se saginju od težine svojih cvjetova u koje zalaze pčele. Kesten ima svoje tornjiće od bijelih zvijezda, a glog svoje krasne bijele mjesece. I jest: zacijelo će ona poći, samo ako je pronade! Poći će ona s njim u lijepu šumu i cio će dan plesati samo njoj za užitak. Od te mu misli sinuo smiješak u očima te ode u drugu odaju.

Od svih odaja bila je ta najsjajnija i najljepša. Zidovi su pokriveni crvenim cvjetnim damastom iz Luke, izvezenim pticama i poprskanim dražesnim srebrnim cvjetovima, namještaj je od masivna srebra, okićen cvjetnim vijencima i lepršavim kupidima; ispred dva široka kamina stoji veliki zaslon po kojem su izvezene papige i paunovi, a pod je od zelena oniksa i čini se da se oteže daleko. Ali on nije bio sam. Na kraju odaje stajala je mala spodoba u sjeni vrata i promatrala ga. Srce mu zadrhtalo, iz usta mu se izvio radostan uzvik i on se makne na sunčanu svjetlost. Kad je to učinio, makla se i ona spodoba i on je jasno razabrao.

Infanta! To je nakaza, najsmješnija nakaza što ju je ikada vidio. Nije pristala lika, kao sav drugi svijet, nego grbava, krivonoga, spuštene velike glave i s grivom crne kose. Mali se patuljak namršti, a nakaza se namršti isto tako. On se nasmije, a ona se nasmije s njim i podboči se rukama, baš kao što se i on podbočio. On se podrugljivo pokloni, a ona mu uzvratu dubok poklon. On krene k njoj, a ona mu pođe u susret, oponašajući mu svaki korak i zastajući kad zastane on. Zakliktao od veselja, potrčao i pružio ruku, a nakazina mu ruka dirnula ruku i bila je ledena kao led. On se uplaši i makne ruku, a nakazina se ruka odmah povede za njim. On htjede prionuti, ali ga je priječilo nešto glatko i tvrdo. Nakazino je lice bilo sada tik do njegova lica i činilo se sasvim prestravljenim. On ukloni kosu s očiju. Nakaza se povede za njim. On je udari, a ona uzvratu udarom. On se naceri, a ona mu se nakrevelji. On se trgne, a ona uzmakne.

Šta je to? Zamisli se malo i ogleda se uokolo po odaji. Bilo je čudno, ali sve se činilo kao da ima svoju dvojnju sliku na tom nevidljivom zidu bistre vode. Da, ponavlja se slika za slikom i sjedište za sjedištem. Paun koji leži i spava u udubini kod vrata ima svojega dvojnika što spava, a srebrna Venera što stoji na suncu pruža ruke Veneri koja je isto tako ljupka kao i ona.

Je li to jeka? Dovikivao joj je jednom u dolini, a ona mu je odgovarala riječ po riječ. Može li ona zavarati oko kao što je zavarala glas? Može li stvoriti tobožnji svijet koji je baš kao pravi svijet? Mogu li sjene stvari imati boje iz života i kretnje? Može li biti?...

Zaprepasti se, prihvati sa svojih grudi prekrasnu bijelu ružu, okrene se i poljubi je. I nakaza ima ružu, laticu za laticom istu ovakvu! Ljubi je istim poljupcima i pritišće je na

srce uz strahovite geste.

Kad mu je sinula istina, zacikne od ljuta očaja i sruši se jecajući na pod. On je dakle nakazan i grbav, oduran i smiješan. On je sam ta nakaza, njemu su se sva ta djeca smijala, a mala princeza, za koju je mislio da ga ljubi – i ona se samo podrugivala njegovoj rugobi i šalila se s njegovim krivim udovima. Zašto ga nisu ostavili u šumi gdje nema ogledala da mu pokaže kako je oduran? Zašto ga otac nije ubio, nego ga prodao na sramotu njegovu? Vrele mu suze potekle niz obraze i on raskida bijelu ružu. Nakaza se trzala i učinila isto tako te rasula u zrak uvele latice. Puzala je po podu, a kad ju je pogledao, motrila ga lica nacerena od boli. On otpuže da je ne gleda i zakrije rukama lice. Plazio je kao ranjena životinja u mrak te je tamo ležao i jecao.

A u taj čas uđe na balkonska vrata sama infanta sa svojim drugaricama pa kad spaziše ružnoga maloga patuljka gdje leži na podu i bubnja stisnutim pesnicama po podu, sav izvan sebe i ražešćen, zaciknu od vesela smijeha, stanu sve oko njega i uzmu ga gledati.

– Ples mu je bio smiješan – reče infanta – ali još je smješnije što on radi. I zaista je zgodan, skoro kao i lutke, jedino, razumije se, nije tako prirodan.

I ona zamaše velikom svojom lepezom i zaplješće.

Ali mali patuljak nije ni podigao pogled, jecaji su mu bili sve slabiji i slabiji, a odjednom neobično uzdahne i uhvati se za prsa. A zatim se ponovo okrenuo pa sasvim smirio. To je veličanstveno – reče infanta nakon šutnje – ali sada mi moraš plesati.

– Da – zaviču sva djeca – moraš ustati i plesati jer si pametan kao i berberski majmuni, a mnogo si smješniji od njih.

Ali mali patuljak nije odgovarao.

A infanta zatopće nogom i zazove strica koji se na terasi šetao s kancelarom i čitao brzogjave što su baš stigli iz Meksika gdje se nedavno uvela sveta oblast. Ozlovoljio se moj smiješni mali patuljak – doviknula mu – morate ga probuditi i reći mu neka mi pleše.

Oni se nasimješe i došetaše, a don Pedro se sagne i lupi patuljka svojom izvezenom rukavicom po obrazu. – Moraš plesati, petit monstre (petit monstre, franc. malo čudovište) – reče mu. – Moraš plesati. Infanta od Španjolske i Indije želi da bude zabavljena.

Ali mali se patuljak nije više micao.

– Treba poslati po čovjeka s bičem – reče don Pedro umorno i vrati se na terasu. Ali kancelar je bio ozbiljna lica te klekao kraj maloga patuljka i položio mu ruku na srce. A za nekoliko časaka slegne on ramenima, ustane, duboko se pokloni infanti i reče:

– Mi bellaprincesa (mi bella princesa, španj. moja lijepa princezo), vaš smiješni mali patuljak neće više plesati. Šteta, jer je tako ružan da bi nasmijsao kralja.

– Ali zašto neće više plesati? – zapita infanta smijući se.

– Jer mu je srce puklo – odgovori kancelar.

A infanta se namršti i napreći u ljupku preziru mile usne koje su bile kao nizine latice. – Odsad oni koji dolaze igrati se sa mnom neka nemaju srca – zaviče ona i istrči u vrt.

ZVJEZDAN

Dva se siromašna drvara vraćala jednom kroz velik borik kući. Bila je zima i ljuta studena noć. Dubok snijeg zapao po zemlji i po granama na drveću: mrzavica je s obje strane krhala grančice kuda su prolazili, a kad stigoše k planinskom slapu, slap je nepomično visio u zraku jer ga je poljubio ledeni kralj.

Bila je takva studen da ni životinje ni ptice nisu znale što bi.

– Hu! – mumljao je vuk, klipsajuć podvijena repa šibljakom – to je zaista grozovita nepogoda. Zašto vlada ne pazi na to?

– Cvr, cvr, cvr! – cvrkutale su zelene konopljarke – stara je zemlja umrla pa su je pokrili bijelim pokrovom i metnuli na odar.

– Zemlja se udaje, a to joj je haljina vjenčanica – zašaptale grlice između sebe. Male su im se rumene nožice smrzavale, ali one su osjećale da im je dužnost promatrati to stanje s romantičnoga gledišta.

– Besmislica! – progunđa vuk. – Velim vam, svemu je kriva vlada, a ako mi ne vjerujete, pojest ću vas.

Vuk je bio posve praktična duha i nikada nije bio u neprilici za valjan argumenat.

– No što se mene tiče – reče djetao koji je bio rođeni filozof – ja za razlaganje marim kao i za atomsku teoriju. Ako je što ovako, onda je ovako, a sada je ciča zima.

I zaista je bila ciča zima. Male vjeverice što žive u visokim jelama trljale su nosovima jedna o drugu da se ugriju, a kunići se smotavali u svojim rupama i nisu se usuđivali izviriti na vrata. Jedine sovuljage kao da su se veselile. Perje im se sasvim ukočilo od mraza, ali nisu marile za to, nego su prevrtale žutim očima i dozivale se kroz šumu: – Hu-hit, hu-hu, hu-hit, hu-hu! Što nam je divno vrijeme!

Idu te idu ta dva drvara, pušu čestito u šake i topću po stvrđnutom snijegu svojim čizmetinama potkovanima željezom. Zapali jednom u duboku smetinu i iskopali se iz nje bijeli kao mlinari dok žrvanj melje; jednom se okliznuli na krutom, glatkom ledu, na zamrznutoj močvari, suharci im se rasuli iz svežanj a te su ih morali kupiti i opet vezivati; a jednom pomislili da su zabludili i silan ih strah spopao jer su znali da je snijeg okrutan onima koji spavaju u njegovu zagrljaju. Ali se pouzdali u dobroga svetoga Martina koji čuva putnike, vratili se i pošli oprezno pa naposljetku stigli na šumski prikrajak i daleko dolje pod sobom opazili u dolini svjetla svojega sela.

Toliko su se obradovali svojem spasenju da su se na sav glas nasmijali te im se zemlja učinila srebrnim cvijetom, a Mjesec zlatnim cvijetom.

Ali kad su se nasmijali, ražalostili se jer su se sjetili svojega siromaštva, a jedan će od njih reći drugomu: – Čemu smo se veselili kad vidimo da je život stvoren za bogataša, a nije za ovakve kakvi smo mi? Bolje bi bilo da smo poginuli od studeni u šumi ili da nas je napala i usmrtila kakva divlja zvijer.

– Zaista – odgovori mu drug – nekome se daje mnogo, a drugima ništa. Nepravda je razdijelila svijet i ništa nije pravo podijeljeno, doli briga.

Ali kako su oni jadikovali o svojoj nevolji, desilo im se nešto neobično. S neba pala presjajna i prekrasna zvijezda. Oklizla se na strani s neba, proletjela kraj drugih zvijezda, a dok su je one u čudu gledale, učinilo se da je zapala za šumarak vrbova drveća, tik do male ovčare, koliko možeš kamenom dobaciti.

– Eto lonac zlata onomu koji ga nađe – uzviknu oni te potrče, kako su se bili pomamili za zlatom.

A jedan je trčao brže od druga, pretekao ga, probio se kroz vrbe, izišao na drugu stranu i, gle, zaista leži na bijelom snijegu neka zlatna stvar. Pohrlio dakle onamo, sagnuo se i prihvatio rukom, a bio je plašt od zlatne tkanine, neobično izvezen zvijezdama i smotan s mnogo nabora. On dovikne drugu da je našao blago što je palo s neba, a kad je drug stigao, sjeli oni u snijeg i razmotali zamotani plašt da razdijele zlatnike. Ali na žalost nije u njemu bilo zlata ni srebra ni ikakva blaga, nego samo malo djetence koje je spavalo.

A jedan od njih reče drugome: – To je gorak konac našoj nadi i nemamo mi sreće, jer što će komu dijete? Hajde da ga ostavimo ovdje i krenemo dalje jer mi smo siromasi, imamo svoje rođene djece i ne možemo druge hraniti kruhom.

Ali drug mu odgovori: – Ali ne, opako bi bilo ostaviti dijete da tu pogine u snijegu. Ja sam doduše siromah kao i ti, mnoge moram hraniti, a prazni su mi lonci, ali ipak ću ga ponijeti kući i neka mi se žena brine za nj.

Prihvatio dijete vrlo nježno, omotao ga plaštem da ga očuva od ljute zime i uputio se s brežuljka u selo, a drug mu se jako čudio ludosti i blagomu srcu.

A kad stigoše u selo, reče mu drug: – Ti imaš dijete, daj meni dakle plašt jer priliči da dijelimo.

Ali on mu odgovori: – Nije tako, jer plašt nije ni moj ni tvoj, nego jedino djetinji – te mu reče zbogom, ode svojoj kući i pokuca.

A kad mu je žena otvorila vrata i vidjela da joj se muž vratio živ i zdrav, zagrlila ga i poljubila, skinula mu s leđa breme suharaka, smela mu snijeg s čizama i zovnula ga u sobu.

Ali on joj reče: – Našao sam nešto u šumi i donio sam ti da se brineš – te se nije micao s praga.

– Što je to? – uzvikne ona. – Pokaži mi jer kuća je prazna i mnogo nam treba.

A on razgrne plašt i pokaže joj dijete što spava.

– Za Boga miloga, mužu! – promrmlja ona – zar nemamo i svoje djece pa donosiš još i nahoda da nam sjedi uz ognjište? A znaš li neće li nam biti na nesreću? I kako ćemo ga othraniti?

I ona se razljuti na njega.

– Ali to je zvjezdano dijete – odgovori on i ispričovijeda joj kako ga je na čudan način našao.

Ali ona se nije smirivala, nego mu se podrugivala, govorila ljuto i vikala: – Naša djeca nemaju kruha i zar da mi hranimo tuđe dijete? Tko se brine za nas? I tko hrani nas?

- Nije tako, Bog se brine čak i za vrapce i hrani ih – odgovori on.
– Zar vrapci ne skapavaju zimi od gladi? – zapita ona. – I zar nije sada zima?
A muž joj ne odgovori i nije se micao s praga.

Ljut vjetar zapuše iz šume na otvorena vrata da su zadrhtali. Žena protrne i reče mu: – Što ne zatvaraš vrata? Puše u kuću ljut vjetar i ja zebem.

– Zar u kuću gdje je tvrdo srce ne puše uvijek ljuta zima? – zapita on. A žena mu ne odgovori, nego se odšulja k ognju.

Nakon nekoga vremena okrene se ona i pogleda ga, a oči su joj bile pune suza. On uđe brže, dade joj dijete u naručaj, a ona ga poljubi i položi ga u krevetac gdje je ležalo najmlađe dijete njihovo. A sutradan uzme drvar neobični zlatni plašt i spremi ga u veliku škrinju, a jantarov niz, što je djetetu bio o vratu, skine žena i metne ga također u škrinju.

Tako se Zvezdan othranio s drvarovom djecom, sjedio s njima za istim stolom i igrao se s njima. A svake je godine bivao ljepšim te su mu se divili svi u selu, jer oni su bili crnomanjasti i crnokosi, a on bijel i nježan kao ispiljena slonovača, a vitice njegove kao kovrčice žutoga sunovarata. Usne su mu nalikovale na latice crvena cvijeta, a oči na ljubičice uz rijeku bistre vode, a stas na bijeli sunovrat u polju kamo kosac ne dolazi.

Ali ta mu je krasota bila na zlo. Jer on se uzoholio, postao okrutnim i sebičnim. Prezirao je drvarovu djecu i drugu seosku djecu te govorio da su od niska roda, a on da je plemenit, potječe od zvijezde pa je zagospodario njima i zvao ih svojim slugama. Nije žalio siromahe ni slijepce i bogalje ili kakve god nemoćnike, nego je bacao kamenje na njih, tjerao ih na ulicu i govorio im neka drugdje prose kruha, tako da nije nitko osim zlikovaca dolazio po drugi put u selo da prosi milostinju. Bio je zaista zaljubljen u svoju ljepotu, a zadirkivao je slabiće i nakazne i podrugivao im se; sebe je pak ljubio te je ljeti, kad je zrak miran, znao ležati kraj izvora u svećenikovu voćnjaku pa ogledavati divotu svojega lica i smijati se od uživanja kako je lijep.

Često su ga korili drvar i njegova žena i govorili mu: – Mi nismo postupali s tobom kako ti postupaš s onima koji su zapušteni i nemaju nikoga da im pomogne. Zašto si tako okrutan svima kojima treba samilosti?

Često je starac svećenik slao po njega, nastojao da ga nauči na ljubav za živa stvorenja i govorio mu: – Muha je brat tvoj. Ne čini joj nažao! Divlje ptice što lete po šumi na slobodi su. Ne hvataj ih sebi za užitak. Bog je stvorio sljepića i krticu i svak ima svoje mjesto. Tko si ti da unosiš jad u božji svijet? I stoka u polju hvali Njega.

Ali Zvezdan nije hajao za njihove riječi, nego se mrgodio i podrugivao pa se vraćao k drugovima i vodio ih. A drugovi su ga slušali jer je bio lijep, brzonog, znao je plesati, svirati i stvarati glazbu. Kamo god ih je Zvezdan vodio, išli su za njim, što god im je Zvezdan naređivao, činili su. Kad bi šiljastom šipkom probio krtici mutne oči, smijali su se, a kad je bacao kamenje na gubavca, opet su se smijali. U svemu im je vladao te i njima otvrdnula srca kao i njemu.

Jednoga dana međutim prošla selom siromašna prosjakinja. Odjeća joj je bila dronjava i prnjava, noge joj se okrvarile na neravnu putu kojim je putovala, bila je zaista jadna.

Umorila se te sjela pod kesten da se odmori.

Ali kad ju je opazio Zvezdan, reći će drugovima: – Gledajte, pod tim lijepim, zelenim drvetom sjedi gadna prosjakinja. Hajde da je otjeramo odatle jer je ružna i nezgrapna.

Primaknuo joj se dakle i uzeo na nju bacati kamenje i podrugivao joj se, a ona ga je gledala prestravljenim očima i nije pogled skidala s njega. A kad je drvar, koji je u blizini cijepao u zabranu drva, vidio što Zvezdan radi, dotrči on, prekori ga i reče mu: – Zaista si kruta srca i ne znaš smilovanja jer što ti je našao učinila ta sirota žena da ovako postupaš s njom?

A Zvezdan se zacrvni od ljutnje, topne nogom i reče: – Tko si ti da mene pitaš što činim? Ja nisam tvoj sin da činim što ti zapovijedaš.

– Pravo veliš – odgovori drvar – ali zar ti ja nisam iskazao milosrđe kad sam te našao u šumi?

Kad je žena čula te riječi, krikne glasno i onesvijesti se. Drvar je odnese u svoju kuću i njegova je žena uze njegovati. Kad se osvijestila, ponudiše je jelom i pićem, neka se izvoli okrijepiti.

Ali ona ne htjede niti jesti niti piti, nego reče drvaru: – Nisi li rekao da se dijete našlo u šumi? I nije li sada tome deset godina?

Drvar joj odgovori: – Jest, u šumi sam ga našao, a sada je tome deset godina.

– A kakve si znakove našao u njega? – uzvikne ona. – Nije li o vratu imao jantarov niz? Nije li bio umotan u plašt od zlatne tkanine izvezen zvijezdama?

Zaista – odgovori drvar – baš je tako bilo kako veliš.

I on izvadi iz škrinje plašt i jantarov niz i pokaže joj ih.

A kad ih je ona spazila, zaplače od radosti i reče: – On je moj sinak kojega sam izgubila u šumi. Molim te, pošalji brže po njega jer ja sam tražeći njega proputovala cio svijet.

Drvar i njegova žena iziđu dakle, zovnu Zvezdana i rekoše mu: – Idi u kuću, tamo ćeš naći svoju majku koja te čeka.

On utrči, sav u čudu i u velikoj radosti. Ali kad je vidio tko ga tu čeka, nasmije se prezirno i reče: – No, gdje je moja majka? Jer ja ne vidim nikoga doli tu prostu prosjakinju.

A žena mu odgovori: – Ja sam tvoja majka.

– Ti si luda kad to veliš – zavikne Zvezdan ljutito. – Ja nisam tvoj sin jer ti si prosjakinja, ružna i u dronjcima. Odlazi dakle i da ti nisam više vidio gadno lice!

– Ta ti si zaista moj sinčić što sam ga rodila u šumi – zaviče ona, sruši se na koljena i pruži ruke k njemu. – Razbojnici su mi te ukrali i ostavili te da umreš – šaputala je – ali ja sam te prepoznala kad sam te spazila i znakove sam prepoznala, plašt od zlatne tkanine i jantarov niz. Molim te zato, hodi sa mnom jer sav sam svijet proputovala tražeći tebe. Hodi sa mnom, sine moj, jer meni treba tvoja ljubav.

Ali Zvezdan se nije micao s mjesta, nego joj zapro vrata svojega srca i nije se čuo drugi glas, nego samo glas žene što plače od jada.

Naposljetku progovori on njoj, a glas mu je bio krut i gorak. – Ako si ti zaista moja

majka – reče joj – bolje bi bilo da si se sklonila i da nisi došla ovamo da me sramotiš, jer ja sam mislio da sam sin koje zvijezde, a ne prosjakinjin sin kako mi ti veliš da jesam. Odlazi dakle i da te nisam više vidio!

– Jao, sine moj! – zaviče ona – zar me nećeš poljubiti prije nego što odem? Jer ja sam mnogo pretrpjela dok te nisam našla.

– Neću – reče Zvezdan – jer ti si preružna, te bih volio poljubiti poskoka ili žabu gubavicu nego tebe.

Žena ustane dakle i krene u šumu plačući gorko, a kad je Zvezdan vidio da je otišla, poradovao se i otrčao opet k drugovima da se igra s njima.

Ali kad su ga oni ugledali gdje dolazi, uzeli mu se rugati i rekli mu: – No, ti si gadan kao žaba gubavica i oduran kao poskok. Odlazi, jer mi ne trpimo da se ti igraš s nama – i oni ga istjerali iz vrta.

A Zvezdan se namršti i reče u sebi: – Što je to što oni vele meni? Idem k izvor-vodi i pogledat ću u nju, a ona će mi pričati o mojoj krasoti.

Otišao on k izvor-vodi i pogledao u nju ali, gle, lice mu je bilo kao u žabe gubavice, a tijelo ljuskavo kao u poskoka. Baci se u travu i zaplače i reče sebi: – To me je zacijelo snašlo zbog mojega grijeha. Jer ja sam zanijekao svoju majku i otjerao je, uzoholio sam se i bio sam joj krut. Zato ću krenuti i tražit ću je po cijelom svijetu i neću mirovati dok je ne nađem.

Došla uto k njemu mala kći drvarova, položila mu ruku na rame i rekla mu: – Što mari ako ti je nestala ljepota? Ostani kod nas, a ja ti se neću rugati.

A on joj reče: – Neću jer sam bio krut svojoj majci i za kaznu me je stiglo to zlo. Moram zato krenuti i putovati po svijetu dok je ne nađem i dok mi ona ne oprost.

Otrčao on dakle u šumu i stao dozivati majku da mu dođe, ali mu nije bilo odgovora. Cio dan ju je zvao, a kad je zapalo sunce, legao spavati na ležaju od lišća, a ptice i životinje pobjegoše od njega jer su se sjetile njegove okrutnosti i on je bio sam samcat, osim žabe gubavice koja ga je gledala i poskoka koji je kraj njega proplazio polako.

A ujutro ustao on, natrgao s drveća nešto gorkih boba, pojeo ih i uputio se velikom šumom žalosno plačući. I koga je god sretao, ispitivao je nije li mu možda vidio majku.

Pitao je krticu: – Ti zalaziš u zemlju. Reci mi, je li tamo moja majka?

A krtica mu odgovori: – Ti si mi iskopao oči. Otkud bih ja znala?

Pitao je konopljarku: – Ti letiš iznad vršika visokoga drveća i vidiš cio svijet. Reci mi, vidiš li moju majku?

A konopljarka mu odgovori: – Ti si sebi za zabavu obrezao moja krila. Kako bih ja letjela?

Pitao je malu vjevericu što živi na jeli i sama je samcata: – Gdje je moja majka?

A vjeverica mu odgovori: – Ti si ubio moju majku. Tražiš li svoju da ubiješ i nju?

I Zvezdan zaplače, obori glavu, zamoli božje stvorove za oprost i krene šumom tražeći prosjakinju. A trećega dana stigne na drugi kraj šume i siđe u ravnicu.

Kad je prolazio selima, djeca su mu se rugala, bacala kamenje za njim, a seljaci ga

nisu puštali ni da spava u staji da im na zgrnuto žito ne bi nanio glavnicu, tako je gadan bio, njihovi su ga nadničari tjerali i nitko ga nije žalio. A nigdje nije ništa doznavao o prosjakinji, majci svojoj, iako je tri godine dana putovao po svijetu i često mu se činilo da je vidi na putu pred sobom te ju je dozivao i letio za njom, tako da je na oštrom šljunku izranio noge. Ali je nije stizao, a oni što žive uz put govorili su da je nisu nikada vidjeli, ni nalik, i rugali se njegovu jadu.

Tri godine dana putovao je svijetom, a na svijetu mu nije bilo ni ljubavi ni dobrote ni milosrđa, nego je bio baš onakav svijet kakav je on sebi stvorio za dana svojega velikoga ponosa.

A jedno veče stigao on pred vrata jako utvrđena grada, koji je bio uz rijeku, pa iako je bio umoran i izranjenih nogu, htjede ući u grad. Ali vojnici stražari spustili helebarde na vratima i rekoše mu surovo: – Što bi ti u gradu?

– Tražim svoju majku – odgovori on – i molim vas, pustite me da uđem jer možda je ona u tom gradu.

Ali oni mu se narugali, a jedan strese crnu bradu, spusti svoj štit i uzvikne: – Majka ti se bogme neće poveseliti kad te vidi jer ti si nakazniji nego žaba gubavica u bari ili poskok što puže u močvari. Odlazi! Odlazi! Tvoja majka ne živi u tom gradu.

A drugi, koji je u ruci držao žutu zastavu, reče mu: – Tko je tvoja majka i zašto je tražiš?

On odgovori: – Majka mi je prosjakinja, kao što sam i ja prosjak, a ja sam ružno postupio s njom pa vas molim, pustite me u grad da mi ona oprostí ako je u tom gradu.

Ali ga nisu puštali, nego su ga badali sulicama.

A kad se okrenuo plačući, pristupio jedan kojemu je oklop bio ukrašen zlatnim cvjetovima, a na šljemu mu bio krilat lav, i zapitao vojnike tko je taj što bi htio ući. A oni mu rekoše: – Prosjak i sin prosjakinjin, pa smo ga otjerali.

– Ali ne – reče on smiješeći se – nego ćemo toga gada prodati za roba, a cijena će mu biti kupa slatka vina.

A neki starac pakosna lica koji je prolazio uzvikne i reče: – Ja ću ga kupiti po tu cijenu – te isplati cijenu, uhvati Zvezdana za ruku i povede ga u grad.

Prođu mnogim ulicama i stignu pred mala vrata u zidu preko kojega se raskrilio mogranj. Starac pokuca na vrata prstenom od rezana jaspisa, vrata se otvore i oni siđu niz pet mjedenih stepenica u vrt pun crnih makova i zelenih vrčeva od pečene gline. Starac izvadi iz svojega turbana rubac od šarene svile, poveže Zvezdanu oči i potjera ga pred sobom. A kad je rubac skinut s očiju, Zvezdan je bio u tamnici osvijetljenoj rožnim fenjerom.

Starac metne pred njega malo pljesniva kruha u čanku i reče mu: – Jedi! – malo boćate vode u kupi i reče: – Pij! – pa kad se on najeo i napio, ode starac, a zaključa za sobom vrata i potegne preko njih željezni lanac.

Starac koji je bio zaista najprepredeniji čarobnjak iz Libije, a naučio je svoju vještinu od jednoga koji je živio u grobovima na Nilu, dođe sutradan k njemu, namrgodi mu se i

reče: – U šumi blizu vrata toga kaurškoga grada tri su komada zlata. Jedan je od bijela zlata, drugi od žuta zlata, a trećemu je komadu zlato crveno. Donesi mi danas onaj komad bijela zlata, a ako ga ne doneseš, udarit ću ti sto batina. Odlazi brže, a o zapadu sunčanom dočekat ću te na vrtnim vratima. Gledaj te donesi bijelo zlato da te ne snađe zlo jer ti si moj rob i ja sam te kupio za kupu slatka vina.

Povezao on Zvezdanu oči rupcem od šarene svile te ga proveo kroz kuću, kroz vrt s makovinom i uz pet mjedenih stepenica. Otvorio svojim prstenom mala vrata i otpravio ga na ulicu.

A Zvezdan iziđe na gradska vrata i stigne u šumu koju mu je čarobnjak spominjao.

Šuma je ta bila lijepa, kad je pogledaš činila se punom ptica pjevica i mirisava cvijeća i Zvezdan uđe veselo. Ali slabo mu je koristila njena krasota, jer kud god je dolazio, pomaljali su se iz zemlje vrijes i trnje i obavijali ga, ljute su ga koprive pekle, čakal ga badao svojim bocama i on zapao u ljutu muku. A nigdje nije mogao naći komad bijeloga zlata o kojem mu je govorio čarobnjak, iako ga je tražio od jutra do podneva i od podneva do zapada sunčanoga. A o sunčanom zapadu okrene se licem kući i zaplače gorko jer je znao kakav mu se udes sprema.

Ali kad je stigao šumi na kraj, začuje iz jednoga grma uzvik kao da je netko u nevolji. Zaboravi na svoj jad, potrči onamo natrag i spazi malena zečića što je zapao u zamku koju mu je bio udesio lovac.

Zvezdan se sažali na njega, izbavi ga i reče mu: – I ja sam samo rob, ali tebe oslobađam.

A zec mu odgovori i reče: – Zaista si me oslobodio, a čime bih ja uzvratilo tebi?

A Zvezdan mu reče: – Tražim komad bijela zlata, nigdje ga ne nalazim, a ako ga ne donesem gospodaru, izbit će me.

– Hodi sa mnom – reče zec – ja ću te odvesti k njemu jer znam gdje je skriven i poradi čega.

Zvezdan krenuo za zecom i, gle, u raspuklini velika hrasta ležao je komad bijeloga zlata koji je on tražio. Obradovao se on, zgrabio ga te će reći zecu: – Uslugu što sam ti učinio uzvratilo si ti meni mnogostruko i sto si mi puta isplatio dobrotu što sam ti iskazao.

– Nikako – odvrati zec – nego kako si ti učinio meni, tako sam ja učinio tebi – i on odjuri, a Zvezdan se vrati u grad.

Na gradskim je vratima sjedio neki gubavac. Lice mu je bilo zastrto kukuljicom od siva platna, a kroz rupe na kukuljici sjale su mu oči kao žeravice. Kad je ugledao Zvezdana gdje dolazi, udari u drvenu zdjelu, zazvoni zvončetom, dovikne mu i reče: – Daj mi nešto novca, da ne skapam od gladi. Jer istjerali su me iz grada i nitko me ne žali.

– Ah – uzvikne Zvezdan – imam samo komad novca u vreći, pa ako ga ne donesem gospodaru, izbit će me jer sam mu rob.

Ali gubavac ga je molio i zaklinjao dok mu se Zvezdan nije smilovao i dao mu komad bijeloga zlata.

A kad je došao čarobnjakovoj kući, čarobnjak mu otvori, uvede ga i zapita ga: – Imaš li komad bijeloga zlata? – a Zvezdan odgovori: – Nemam.

Čarobnjak ga dakle saleti i izbije te metne pred njega praznu zdjelu i reče mu: – Jedi! – metne praznu kupu i reče: – Pij! – i opet ga baci u tamnicu.

A sutradan dođe mu čarobnjak i reče: – Ako mi danas ne doneseš komad žutoga zlata, zadržat ću te odista za roba i udarit ću ti tri stotine batina.

Zvezdan otišao dakle u šumu i cio dan tražio komad žutoga zlata, ali ga nije nigdje nalazio. A o zapadu sunčanom sjeo i zaplakao pa kako je plakao, došao mu mali zečić kojega je izbavio iz zamke.

I reče mu zec: – Zašto plačeš? I što tražiš u šumi?

A Zvezdan mu odgovori: – Tražim komad žutoga zlata što je sakriven ovdje, pa ako ga ne nađem, izbit će me gospodar i zadržat će me za roba.

– Hajde za mnom! – klikne zec i potrči šumom dok nije došao do bare. A na dnu bare ležao je komad žutoga zlata.

– Kako bih ti zahvalio – reče Zvezdan – jer eto ti si meni pomogao po drugi put?

– Nije, nego si se ti najprije smilovao meni – reče zec i brže-bolje otrči.

A Zvezdan uzme komad žutoga zlata, stavi ga u vreću i pohrli u grad. Ali gubavac ga ugledao gdje dolazi, poletio mu u susret, kleknuo i zaviknuo: – Daj mi nešto novca da ne skapam od gladi.

A Zvezdan mu reče: – U vreći mi je samo komad žuta zlata, pa ako ga ne donesem gospodar, izbit će me i zadržat će me za roba.

Ali gubavac ga je silno zaklinjao te mu se Zvezdan smilovao i dao mu komad žutoga zlata.

A kad je došao čarobnjakovoju kući, čarobnjak mu otvori, uvede ga i zapita ga: – Imaš li komad žutoga zlata? – a Zvezdan mu reče: – Nemam.

Čarobnjak ga dakle saleti, izbije, okuje ga u lance i baci ga opet u tamnicu.

A sutradan dođe mu čarobnjak i reče: – Ako mi danas doneseš komad crvenoga zlata, oslobodit ću te, ali ako ga ne doneseš, ubit ću te zacijelo.

Zvezdan otišao dakle u šumu i cio je dan tražio komad crvenoga zlata, ali ga nije nigdje nalazio. A naveče sjeo i zaplakao pa kako je plakao, došao mu mali zečić.

I reče mu zec: – Komad crvenoga zlata koji tražiš u spilji je za tobom. Ne plači, dakle, nego se veseli.

– Kako bih ti uzvratio – klikne Zvezdan – jer, eto, ti si meni pomogao po treći put.

– Nije, nego si se ti najprije smilovao meni – reče zec i brže-bolje otrči.

A Zvezdan uđe u spilju i u najdaljem kutu nađe komad crvenoga zlata. Gurne ga u vreću i pohrli u grad. A kad ga je vidio gubavac gdje dolazi, stane nasred puta, zaviče i reče mu: – Daj mi komad crvenoga zlata jer ću umrijeti.

A Zvezdan mu se opet smiluje, dade mu komad crvenoga zlata i reče mu: – Tvoja je nevolja ljuća od moje.

Ali srce mu se stezalo jer je znao kakva ga sudbina očekuje.

Ali gle, kad je ulazio na gradska vrata, stražari se sagnuli, poklonili se njemu govoreći: – Kako nam je krasan gospodar!

Građani povrvjeli za njim i uzvikali se: – Zaista, nitko na svem svijetu nije tako krasan!

Tada je zaplakao Zvezdan i rekao sebi: – Podsmijevaju mi se podruguju se mojoj

nevolji.

I tolika se svjetina slegla da je zalutao s puta i stigao najzad na veliki trg na kojem je bila kraljevska palača.

Na palači se otvorila vrata, a svećenici i gradski dostojanstvenici poletjeli mu u susret, smjerno mu se poklonili i rekli: – Ti si naš kralj kojega smo očekivali i sin našega kralja.

A Zvezdan im odgovori i reče: – Ja nisam kraljev sin, nego dijete siromašne prosjakinje. A čemu vi velite da sam krasan kad ja znam da sam ružan očima?

Onda onaj kojemu je oklop ukrašen zlatnim cvjetovima, a na šljemu mu leži krilat lav, digne štit i zaviče: – Zašto moj gospodar veli da nije krasan?

Zvezdan pogleda i, gle, lice mu je bilo kao nekada, vratila mu se ljepota, a u očima je svojim vidio što dosad nije vidio.

A svećenici i dostojanstvenici kleknuli i rekli mu: – Prorečeno je od davnine da će danas doći onaj koji će nama vladati. Uzmi dakle tu krunu i to žezlo i kraljuj nama po pravici i po milosti!

Ali on im reče: – Nisam ja vrijedan jer sam zanijekao majku koja me rodila i ne mogu mirovati dok je ne nađem i ne dobijem njeno oprostjenje. Pustite me dakle jer moram opet krenuti po svijetu i ne mogu ovdje zastajati sve ako mi donesete krunu i žezlo.

A kako je govorio, okrenuo se od njih prema cesti što ide gradskim vratima i, gle, u svjetini koja se slegla oko vojnika ugledao prosjakinju, majku svoju, a do nje stoji gubavac što je sjedio na cesti.

Radostan mu se uzvik izvio iz usta te on potrči k njoj, klekne, poljubi rane na majčinim nogama i polije ih suzama. Sagne glavu u prašinu, zajeca kao da mu srce puca i reče joj: – Majko, ja sam te zatajio u času svojega ponosa. Primi me u času moje poniznosti! Majko, ja sam tebi dao mržnju. Daj ti meni ljubav! Majko, ja sam otposlao tebe. Primi sada dijete svoje!

Ali prosjakinja mu ne odgovori ni riječi.

On pruži ruke, obuhvati bijele noge gubavčeve i reče mu: – Tri puta sam ti udijelio svoje smilovanje. Reci mojoj majci neka mi progovori jedan jedini put!

Ali gubavac mu ne odgovori ni riječ.

Opet on zajeca i reče: – Majko, moja je muka veća, nego što mogu pretrpjeti. Oprosti mi, pa da se vratim u šumu.

A prosjakinja mu položi ruku na glavu i reče mu: – Ustani! – a gubavac mu položi ruku na glavu i reče mu također: – Ustani!

I on ustane i pogleda ih i, gle, bili su kralj i kraljica.

A kraljica mu reče: – Ovo ti je otac kojemu si pomogao.

A kralj reče: – Ovo ti je majka kojoj si noge umio suzama.

I oni ga zagrle i poljube, odvedu ga u palaču, obuku ga u krasnu odjeću, metnu mu krunu na glavu, a žezlo u ruku te on zavlada i postade gospodarom gradu na rijeci. Mnogu je pravicu i milost iskazao svima, zloga je čarobnjaka protjerao, drvaru je i njegovoj ženi poslao mnoge darove, a njihovu djecu uzvisio do velike časti. A nije trpio da itko bude okrutan pticama ili životinjama, nego ih je učio ljubavi i dobroti i milostrđu, siromasima je davao kruha, golima odjeće te je bio mir i bilo je obilje u zemlji.

Ali nije vladao dugo, toliko se teško namučio i tako je ljut bio oganj njegove kušnje –

za tri je godine umro. A onaj što ga je naslijedio vladao je jadno.

SRETNI PRINC

Visoko iznad grada, na visoku stupu, stajao je kip sretnoga princa. Bio je sav pozlaćen tankim listićima čistoga zlata, oči su mu bile dva sjajna safira, a krupan crven rubin sjao mu se na balčaku.

I zaista su mu se jako divili – Krasan je kao vjetrokaz – primijeti jedan gradski vijećnik koji je želio steći slavu da ima umjetničkoga ukusa – samo nije nipošto tako koristan – nadoveže jer se je pobojavao da ga svijet ne bi smatrao nepraktičnim, a to on zaista nije bio.

– Zašto nisi poput sretnoga princa – pitala je nježna majka maloga sinčića koji je plakao za Mjesecom. Sretni princ i ne sanja da plače za ičim.

– Veselim se što ima ikoga na svijetu tko je posve sretan – mrmljao je razočarani čovjek gledajući divni kip.

– Baš je kao anđeo – rekoše djeca iz sirotišta kad su izišla iz stolne crkve u skrletnim kabanicama i s čistim bijelim ovratnicima.

– Otkud vi to znate? – reče učitelj matematike – nikada niste vidjeli anđela.

– Ah, jesmo u našim snima – odgovoriše djeca; a učitelj matematike namršti se i uzeo jako strogo gledati jer nije odobravao da djeca sanjaju.

Jedne noći poletjela iznad grada mala lastavica. Prijateljice su joj prije šest tjedana otputovale u Egipat, ali ona je zaostala jer se zaljubila u prekrasnu trsku. Srela ju je rano u proljeće kad je letjela niz rijeku za velikom žutom leptiricom i tako se zanišla za njenim vitkim stasom da je stala i uzela joj govoriti.

– Bih li te ljubila? – reče lastavica koja je voljela govoriti naprečac, a trska joj se duboko poklonila. Tako je ona stala letjeti oko nje, krilima dodirivati vodu i okruživati je srebrnim valićima. To je bilo njezino udvaranje i potrajalo je cijeloga ljeta.

– To je smiješna sklonost – cvrkutale su druge lastavice – trska nema novaca, a previše rođaka – i zaista je rijeka bila puna puncata trske. A kad je došla jesen, odletješe sve lastavice.

Kad su odletjele, ostala ona sama i stala joj dodijavati romantična ljubav. – Ne zna ona razgovarati – reče lastavica – i ja se bojim da nije koketa jer neprestano flertuje s vjetrom.

I zaista, čim vjetar zapuše, trska se dražesno klanjala. – Priznajem da je kućevna – nastavi lasta – ali ja volim putovati, pa bi trebalo da i moja žena voli putovati.

– Hoćeš li sa mnom? – zapita je naposljetku, ali trska odmahne glavom, jer toliko je bila privržena zavičaju.

– Ti si se poigravala sa mnom – vikne lasta. – Ja odlazim k piramidama. Zbogom! – i ona odleti.

Letjela je cio dan, a noću stigla u grad. – Kamo ću svratiti? – reče – valjda se grad pripremio.

Onda opazi kip na visokom stupu.

– Na taj ću kip – uzvikne – krasno je mjesto i mnogo ima svježeg zraka. Spustila se dakle baš između stopala sretnoga princa.

– Ja imam zlatnu spavaću sobu – reče potihom sama sebi kad se ogledala i htjede zaspati; ali baš kad je stavila glavu pod krilo, kanula na nju krupna kap. – Čudna stvar! – klikne lasta – nema na nebu ni oblaka, zvijezde su sasvim jasne i sjajne, a ipak daždi. Zaista je strašna klima u sjevernoj Evropi. Trska je voljela kišu, ali to je bila samo njezina sebičnost.

Onda kane druga kap.

– Što koristi taj kip ako ne može zaštititi od kiše? – reče lasta – moram se ogledati za valjanim dimnjakom – i ona odluči odletjeti.

Ali prije nego što je raskrilila krila, kanula treća kap pa lastavica pogledala gore i spazila... Ah, što je spazila?

Oči sretnoga princa bile su pune suza i suze su mu tekle niz zlatne obraze. Lice mu je na mjesecini bilo tako krasno da se mala lastavica ražalila.

– Tko si ti? – zapita ona.

– Ja sam sretni princ.

– Zašto onda plačeš? – zapita lastavica – sasvim si me smoćio.

– Dok sam živio i imao ljudsko srce – odgovori kip – nisam znao što su suze jer sam živio u dvorcu Sans-Souci kamo je tuži zabranjen ulaz. Po danu sam se igrao u vrtu s drugovima, a uvečer sam vodio ples u velikoj dvorani. Oko vrta je bio jako visok zid, ali ja nisam nikada zapitkivao što je za tim zidom jer sve je oko mene bilo tako krasno. Moji su me dvorani zvali sretnim princom i zaista sam bio sretan ako je užitak sreća. Tako sam živio i tako sam umro. A sada, kad sam mrtav, uznijeli su me ovamo u visinu te vidim svu rugobu i svu nevolju u svojem gradu pa iako je moje srce od olova, ipak mora plakati.

– Što, nije od suha zlata – reče lastavica sama sebi. Bila je preuljudna da bi glasno izustila ikakvu osobnu primjedbu.

– Daleko – nastavi kip tihim zvučnim glasom – daleko u maloj uličici ima siromašna kuća. Jedan je prozor otvoren i kroz prozor vidim ženu kako sjedi za stolom. Lice joj je mršavo i jadno a ruke hrapave i crvene, sasvim izbockane od igle, jer ona je švelja. Veze ona pasiflore na svilenu haljinu koju će najdražesnija dvorska gospođica kraljičina obući na skorom dvorskom plesu. U kutu u sobi na postelji leži bolestan njezin mali sinčić. U groznici je i ište naranču. Majka nema ništa da mu da osim vode iz rijeke i on plače. Lasto, lasto, mala lasto, ne bi li joj ponijela rubin iz mojega balčaka? Noge su mi pričvršćene uz to podnožje i ne mogu se pomaknuti.

– Očekuju me u Egiptu – reče lastavica. – Drugarice mi lete amo-tamo iznad Nila i

razgovaraju s krupnim cvijećem lotosovim. Ubrzo će krenuti na noćište u grob velikoga kralja. Kralj je tamo u svojem islikanom lijesu. Omotan je žutim platnom i balzamiran travama. Oko vrata mu je lanac od blijedozelena nefrita, a ruke su mu kao uvelo lišće.

– Lasto, lasto, mala lasto – reče princ – ne bi li ostala kod mene jednu noć da budeš glasnik moj? Dječak je tako žedan, a majka tako žalosna.

– Ja baš ne volim dječake – odgovori lasta. – Ljetos sam živjela na rijeci, a dva surova dječaka, mlinarovi sinovi, neprestano su bacali za mnom kamenje. Nisu me nikada pogodili, razumije se; mi lastavice predobro letimo da bi nas pogodili, a osim toga ja sam od porodice, koja je čuvana zbog hitrine; ali ipak to dokazuje da ne znaju za poštovanje.

No sretni je princ gledao tako tužno da se mala lasta ražalostila. – Jako je studeno ovdje – reče ona – ostat ću s tobom jednu noć da ti budem glasnik.

– Hvala ti, mala lasto – reče princ.

Tako je lastavica isključnula iz prinčeva mača veliki rubin i poletjela s rubinom u kljunu preko gradskih krovova.

Preletjela je toranj stolne crkve na kojem su isklesani bijeli mramorni anđeli. Preletjela je palaču i čula plesnu svirku. Krasna djevojka izišla sa svojim dragim na balkon. – Kako su divne zvijezde – reče joj dragi i kako je divna moć ljubavi!

– Nadam se da će mi haljina biti gotova na vrijeme za dvorski ples – odgovori ona – naredila sam da bude izvezena pasiflorama; ali švelje su tako polagane.

Preletjela lastavica rijeku i ugledala svjetiljke što vise o jarbolima na brodovima. Preletjela geto i vidjela stare Židove kako trguju i na bakrenim zdjelicama broje novac. Naposljedku stigla k siromašnoj kući i zavirila u nju. Dječak se premetao u groznici na krevetu, a majka se izmorila i zaspala. Lastavica skoči u kuću i ostavi veliki rubin na stolu kraj ženina naprstka, zatim poleti polako oko postelje hladeći krilima dječaku čelo.

– Kako me hladi – reče dječak – zacijelo mi je bolje – i on zapadne u sladak drijem.

Lastavica nato odleti natrag k sretnomu princu i ispriповijeda mu što je uradila.

– Čudno je – reče ona – ali meni je sada sasvim toplo, premda je tolika studen.

– To je zato jer si učinila dobro djelo – reče princ. I mala lasta započe misliti, a onda zaspri. Kad god je započinjala misliti, hvatao ju je san.

Kad je svanuo dan, odleti lasta na rijeku i okupa se. – Neobična pojava – reče profesor ornitologije kad je prolazio mostom. – Lasta u zimi!

I napisao je o tom dugo pismo lokalnomu listu. Svi su to pismo spominjali, bilo je puno riječi koje nitko nije razumijevao.

– Noćas ću ja u Egipat – reče lastavica i razdraga se od te misli. Pohodila je sve javne spomenike i dugo sjedila na vrhu tornja. Kud god je dolazila, živkali su vrapci i govorili među sobom: – Kako ugledan stranac! – i ona se jako veselila.

Kad je Mjesec izišao, odletjela lasta natrag k sretnom princu. – Imaš li kakvu poruku za Egipat? – dovikne mu – upravo polazim.

– Lasto, lasto, mala lasto – reče princ – ne bi li ostala sa mnom još jednu noć?

– Očekuju me u Egiptu – odgovori lastavica. – Sutra će moje drugarice odletjeti k

drugomu slapu. Voden-konj leži tamo pod sitinom, a na velikom granitnom prijestolju sjedi bog Memnon. Svake noći pazi on na zvijezde, a kad sine zvijezda jutarnjica, ispušta krik radosti, a zatim zašuti. U podne dolaze žuti lavovi piti vode na obalu. Oči im nalikuju na zelene berile, a rika im je glasnija nego rika slapa.

– Lasto, lasto, mala lasto – reče princ – daleko preko grada vidim mladića u tavanskoj sobici. Nagnuo se nad stol prekriven papirima, a u čaši kraj njega kita je uvelih ljubičica. Kosa mu je smeđa i kuštrava, usne rumene kao mogranj, a oči krupne i sanjarske. Nastoji svršiti dramu kazališnomu ravnatelju, ali mu je prehladno i ne može dalje pisati. Nema ognja u peći, a od gladi je iznemogao.

– Ostat ću još jednu noć s tobom – reče lastavica u koje je zbilja bilo dobro srce. – Bih li mu odnijela koji rubin?

– Jao, nemam više rubina – reče princ – preostale su mi jedino još oči. Oči su mi od rijetkih safira koji su doneseni iz Indije prije tisuću godina. Isključni mi jedno oko i odnesi mu ga. On će ga prodati draguljaru te će kupiti hrane i drva i dovršiti svoju dramu.

– Dragi prinče – reče lastavica – ne mogu to učiniti – i ona zaplače.

– Lasto, lasto, mala lasto – reče princ – učini kako ti nalažem.

Lastavica isključne dakle princu oko i poleti k studentovoj tavanskoj sobici. Prilično je lako bilo ući jer je u krovu bila rupa. Kroz rupu projuri lastavica i uđe u sobu. Mladić je bio zakrio rukama lice i nije čuo lepršanje ptičjih krila, a kad je digao pogled, našao krasan safir gdje leži na uvelim ljubičicama.

– Počinju me cijeniti – kliknuo on – to je od nekoga velikoga obožavatelja. Sada mogu dovršiti svoju dramu – i sav je bio sretan.

Sutradan je lasta odletjela u luku. Sjela na jarbol na veliku brodu i motrila mornare kako užetima izvlače sanduke iz brodske nutrine. – Drži, hej! – uzvikivali su kad god se koji sanduk uzdigne.

– Ja ću u Egipat – zaviče lastavica, ali nitko nije pazio na nju, a kad je izišao Mjesec, odleti ona natrag k sretnomu princu.

– Došla sam se oprostiti s tobom – dovikne mu.

– Lasto, lasto, mala lasto – reče princ – ne bi li ostala sa mnom još jednu noć?

– Zima je – odgovori lastavica – i brzo će napadati ledeni snijeg. U Egiptu grije sunce zelene palme, a krokodili leže u mulju i tromo se obaziru. Moje drugarice grade gnijezdo u hramu u Baalbeku a rumeni i bijeli golubovi motre ih i guču. Dragi prinče, moram otići od tebe, ali te neću nikada zaboraviti, a na proljeće ću ti donijeti dva krasna dragulja umjesto ovih koje si poklonio. Rubin će biti crveniji od crvene ruže, a safir će se modriti kao pučina morska.

– Dolje na trgu – reče sretni princ – stoji mala prodavačica šibica. Ispustila je šibice u jarak pa su se sve pokvarile. Otac će je istući ako ne donese kući novaca te ona plače. Nema ni cipela ni čarapa i gologlava je. Isključni mi drugo oko i daj njoj ga pa je otac neće tući.

– Ostat ću s tobom još jednu noć – reče lastavica ali ti ne mogu isključnuti oko, sasvim ćeš oslijepjeti.

– Lasto, lasto, mala lasto – reče princ – učini kako ti nalažem.

Isključnula ona dakle i drugo oko vladaru i poletjela s njim. Doletjela prodavačici šibica i ispustila joj dragulj na ruku. – Krasno staklence – zaviknula djevojčica i smijući se potrčala kući.

Lastavica se zatim vrati princu. – Sada si slijep reče mu – ostat ću dakle uz tebe zauvijek.

– Nećeš, mala lasto – reče princ – moraš krenuti u Egipat.

– Ostat ću s tobom zauvijek – reče lastavica i zaspi do prinčevih nogu.

Svega sutrašnjega dana sjedila je princu na ramenu i pripovijedala mu zgone o onome što je vidjela po tuđim zemljama. Pripovijedala mu je o crvenim ibisima što u dugim nizovima stoje na nilskim obalama i kljunom hvataju zlatne ribe; o sfingi koja je stara kao i svijet i živi u pustinji i zna sve; o trgovcima što polako putuju uz svoje deve i nose u ruci jantarne brojanice; o kralju Mjesečevih planina koji je crn kao ebanovina i klanja se golemu kristalu; o velikoj zelenoj zmiji što spava na palmi i ima dvadeset svećenika koji ju hrane medenjacija; i o patuljcima što po veliku jezeru plove na velikim plosnatim listovima i neprestano vojuju s leptirima.

– Draga mala lasto – reče princ – ti mi pričaš divote, ali divnija je od svega patnja muškaraca i žena. Nijedna tajna nije tako velika kao nevolja. Preleti mojim gradom, mala lasto, i ispriopovijedaj mi što vidiš.

Preletjela dakle lastavica velikim gradom i vidjela bogataše kako se vesele u svojim krasnim domovima, a prosjaci sjede pred vratima. Poletjela po mračnim ulicama i vidjela blijeda lica gladne djece što ravnodušno gledaju na crne ulice. Pod mostom leže dva mala dječaka i zagrlila se da se ugriju. – Kako smo gladni! – vele oni.

– Ne smijete ovdje ležati – doviknuo im stražar i oni krenuli na kišu.

Potom poleti lastavica natrag i ispriopovijeda princu što je vidjela.

– Pokriven sam finim zlatom – reče princ – skini ga s mene list po list i daj ga mojoj sirotinji; živi uvijek misle da ih zlato može usrećiti.

Lastavica isključa suho zlato, list po list, dok nije sretni princ osvanuo tmuran i siv. List po list suha zlata nosila je sirotinji te se djeci zarumenjela lica i djeca se stala smijati i plesati po ulici. – Sada imamo kruha! vikala su djeca.

Onda navalio snijeg, a nakon snijega mraz. Ulice se učinile kao da su od srebra, tako su se sjale i blistale; duge se ledenice poput kristalnih bodeža objesile po kućnim strehama, sav je svijet hodao u bundama, a mali dječaci ponaticali crvene kapice i klizali se po ledu.

Sirotoj maloj lasti sve je bilo studenije i studenije, ali nije htjela ostaviti princa, previše ga je voljela. Kupila je mrve pred pekarovim vratima kad pekar ne bi gledao i nastojala se ugrijati lepršajući krilima.

Ali naposljetku je razabrala da će umrijeti. Smogla je još toliko snage da još jednom uzleti princu na rame. Zbogom, dragi princu! – promrmlja – hoćeš li mi dopustiti da ti poljubim ruku?

– Veselim se što ćeš napokon u Egipat, mala lasto reče princ – predugo si se zadržala

ovdje; ali moraš mi poljubiti usne jer ja te ljubim.

– Neću ja u Egipat – reče lastavica. – Ja ću u dom smrti. Smrt i san sestra su i brat, zar ne?

I ona poljubi sretnomu princu usne i sruši se mrtva pred njegove noge.

U taj tren zazvoni u kipu čudan prasak, kao da se nešto slomilo. A to je olovno srce prepuklo napola. Bio je zacijelo strahovito ljut mraz.

Sutradan u rano jutro načelnik se s gradskim vijećnicima šetao dolje po trgu. Kad su prolazili kraj stupa, pogleda on kip i reče: – Bože mili, kako je jadan sretni princ!

– I zaista je jadan! – uzviknu gradski vijećnici koji su se svagda slagali s načelnikom pa i oni pogledali.

– Rubin mu je ispao iz mača; oči su mu nestale i nije više zlatan – reče načelnik – zaista je jedva bolji od prosjaka!

– Jedva je bolji od prosjaka – rekoše gradski vijećnici.

– A tu mu je do nogu mrtva ptica! – nastavi načelnik. Moramo zbilja izdati proglas da se pticama ne dopušta skapavati ovdje.

A gradski pisar zabilježi tu napomenu.

Tako su srušili kip sretnoga princa. – Kad nije više lijep, ne koristi više – rekao profesor umjetnosti na sveučilištu.

Onda rastopili kip u talionici, a načelnik sazvaio skupštinu da se odluči što bi se učinilo s metalom. Mora biti kakav drugi kip, razumije se – reče on – pa neka bude moj.

– Moj – odvratili svaki gradski vijećnik i oni se posvađali. Kad sam ih posljednji put čuo, još su se svađali.

– Čudna stvar! – reče radnički nadglednik u lijevaonici. – To prepuklo olovno srce neće da se rastopi u talionici. Moramo ga baciti.

Tako su ga bacili na smetište gdje je ležala i mrtva lastavica.

– Donesi mi dvije najdragocjenije stvari što su u gradu – reče Bog jednom svojem anđelu; a anđeo mu donese olovno srce i mrtvu pticu.

– Pravo si odabrao – reče Bog – jer u mojem rajuu ta će mala ptica pjevati na sve vijeke, a u mojem zlatnom gradu zauvijek će me hvaliti sretni princ.

SLAVUJ I RUŽA

Rekla mi je da će plesati sa mnom ako joj donesem crvenih ruža – kliknuo student – ali u svem mojem vrtu nema crvene ruže.

Iz svojega gnijezda na hrastu ljutiku čuo ga slavuj i izviriio između lišća i čudio se.

– Nema crvene ruže u svem mojem vrtu! – uzvikivao i krasne mu se oči napunile

suzama. – Ah, do kakvih sitnica stoji sreća! Pročitao sam sve što su napisali mudraci i znam filozofiji sve tajne, ali mi je život bijedan jer mi nedostaje crvena ruža.

– Evo napokon vjerna ljubavnika – reče slavuj. – Noć po noć pjevao sam o njemu, iako ga nisam znao: noć po noć pričao sam njegovu zgodu zvijezdama, a sada ga vidim. Kosa mu je tamna kao zumbulov cvijet, a usne mu rumene kao ruža koju želi; ali lice mu je od ljubavi poblijedjelo kao bjelokost i jad mu se ubilježio na čelu.

– Sutra uvečer priređuje vladar ples – mrmljao je mladi student – a moja će ljubav biti na plesu. Ako joj donesem crvenu ružu, plesat će sa mnom sve do jutra. Ako joj donesem crvenu ružu, držat ću je u zagrljaju i ona će mi nasloniti glavu na rame, i stezat ću ruku njezinu u svojoj. Ali nema crvene ruže u mojem vrtu, pa ću sjediti sam a ona će proći mimo mene. Neće ni mariti za mene i srce će mi pući.

– To je zaista pravi ljubavnik – reče slavuj. – O čemu ja pjevam, to on trpi: što je meni radost, njemu je jad. Ljubav je zaista divota. Vrednija je od smaragda i skupocjenija od finih opala. Biser i mogranj ne mogu je kupiti niti se prodaje na tržištu. Ne stječu je trgovci niti se može zamijeniti na vagi za zlato.

– Glazbenici će sjediti na svojoj galeriji – reče mladi student – i svirat će na svojim instrumentima, a moja će ljubav plesati uz glas harfe i gusala. Plesat će tako lako da se nogama neće dodirivati poda, a dvorani će se u šarenim haljinama zgrtati oko nje. Ali sa mnom neće plesati jer nemam crvenu ružu da joj dam – i on se bacio u travu, pokrio lice rukama i zaplakao.

– Zašto on plače? – zapita mali zeleni gušter kad je protrčao kraj njega, a rep napeo uvis.

– Zbilja, zašto? – reče leptir koji je lepršao za sunčanom zrakom.

– Zbilja, zašto? – šapne svojem susjedu tratinčica nježnim, tihim glasom.

– Plače zbog crvene ruže – reče slavuj.

– Zbog crvene ruže! – zaviču oni – jako je smiješno!

A mali gušterčić, koji je bio cinik, nasmije se na sav glas.

Ali slavuj je razumio tajnu studentova jada te je šuteći sjedio na hrastu i promišljao o tajnoj ljubavi.

Odjednom on raširi smeđa krila za let i ustrijemi se u zrak. Proleti gajem kao sjena i kao sjena proleti vrtom.

Usred tratine stajala je krasna ruža pa kad ju je slavuj spazio, poleti k njoj i spusti joj se na grančicu.

– Daj mi crvenu ružu – dovikne joj – a ja ću ti otpjevati svoju najslađu pjesmu. No ruža odmahne glavom.

– Moje su ruže bijele – odgovori ona – bijele kao pjena morska i bjelje nego snijeg na planini. Ali otiđi mojoj sestri koja se plete oko staroga sunčanika i možda će ti ona dati što ti želiš.

Odleti slavuj k ruži što se plete oko staroga sunčanika.

– Daj mi crvenu ružu – dovikne joj a ja ću ti otpjevati svoju najslađu pjesmu. Ali ruža

odmahne glavom.

– Moje su ruže žute – odgovori ona – žute kao kosa morske vile što sjedi na jantarovu prijestolju i žuće nego sunovrat što cvate na livadi dok je kosac ne pokosi. Ali otiđi mojoj sestri koja raste pod studentovim prozorom i možda će ti ona dati što želiš.

Odleti slavuj k ruži što raste pod studentovim prozorom.

– Daj mi crvenu ružu – dovikne joj – a ja ću ti otpjevati svoju najslađu pjesmu. Ali ruža odmahne glavom.

– Moje su ruže crvene – odgovori ona – crvene kao golubove noge i crvenije nego silni koralj što se vije po oceanskoj spilji. Ali zima je sledila moje žile, mraz je oprljio moje pupoljke, bura je slomila moje grančice i ja neću imati ruža cijele ove godine.

– Samo jednu jedinu crvenu ružu želim ja – uzvikne slavuj – jednu jedinu crvenu ružu! Zar nema nikakav način kako bih je dobio?

– Ima način – odgovori ruža – ali je tako strahovit te se ne usuđujem da ti ga kažem.

– Reci mi – reče slavuj – ja se ne plašim.

– Ako želiš crvenu ružu – reče ruža – moraš je stvoriti pjesmom po mjesečini i obojiti je krvlju iz svojega srca. Moraš prsa nabosti na trn i pjevati mi. Cijele cjelcate noći moraš mi pjevati, a trn ti se mora zabadati u srce, tvoja živa krv mora teći u moje žile da postane mojom.

– Smrt je velika cijena za crvenu ružu – reče slavuj – a život je svakomu jako drag. Radost je sjediti u zelenoj šumi, motriti Sunce u zlatnim kolima i gledati Mjesec u bisernim kolima. Sladak je glogov miris, slatki su zvončići što se kriju u dolini i crnica što cvate na brijegu. Ali ljubav je bolja nego život, a što je ptičje srce prema ljudskome srcu?

Raskrilio on smeđa svoja krila za let i uzvio se u zrak. Preletio vrtom kao sjena i kao sjena projurio gajem.

Mladi je student još ležao u travi gdje ga je slavuj ostavio i još mu se nisu bile osušile suze u krasnim očima.

– Veseli se – dovikne mu slavuj – veseli se, dobit ćeš svoju crvenu ružu. Stvorit ću je pjesmom na mjesečini i obojit ću je krvlju iz srca svojega. Za uzvrat tražim jedino da budeš vjeran ljubavnik jer ljubav je mudrija od filozofije, koliko god bila filozofija mudra, i moćnija od vlasti, koliko god vlast bila moćna. Krilima joj je boja kao plamen, a plamene je boje tijelo njeno. Usne su joj slatke kao med, a dah joj je kao tamjan.

Student pogleda iz trave i oslušne, ali nije razumio što mu slavuj veli jer je znao jedino ono što piše u knjigama.

No hrast je razumio i rastužio se jer je jako volio maloga slavuja koji je sagradio gnijezdo u njegovim granama.

– Otpjevaj mi posljednju pjesmu – šapne mu – ostat ću sam samcat kad tebe ne bude.

Tako je slavuj otpjevao hrastu pjesmu i glas mu je bio kao voda što klokoće iz srebrna vrča.

Kad je on otpjevao pjesmu svoju, ustane student i izvadi iz džepa bilježnicu i olovku.

– On ima formu – govorio je sam sebi, odlazeći gajem – to mu se ne može poreći, ali

ima li čuvstva? Čini mi se da nema. Zaista je poput većine umjetnika; sasvim je stil, a nema nikakve iskrenosti. Ne bi se žrtvovao za druge. Misli jedino na glazbu, a svak zna da su umjetnosti sebične. Ali mora se priznati da ima u glasu nekih krasnih zvukova. Žalost je što ti zvuci ne kazuju ništa i nisu od nikakve praktične koristi.

I ode u svoju sobu, legne na svoj slamnati krevetac i stane misliti o ljubavi; a nakon časka zaspi.

A kad je Mjesec zasjao na nebu, odleti slavuj k ruži i nabode prsa na trn. Cijele cjelcate noći pjevao je grudi nabodenih na trn, a hladni kristalni Mjesec nagnuo se i slušao. Cijele je noći pjevao slavuj, a trn mu se zabadao sve dublje i dublje u grudi i živa mu je krv istjecala.

Pjevao je najprije kako se ljubav rodi u srcu mladića i djevojke. A navrh ruže procvjetala je divna ruža, latica za laticom redala se kao što se pjesma redala za pjesmom. Bila je isprva blijeda kao magla nad rijekom, blijeda kao prvo jutro i srebrna poput krila zorinih. Kao sjena nizina u srebrnu zrcalu, kao sjena ružina u ribnjaku, takva je bila ruža što je procvala na najvišoj grančici.

Ali ružino stablo dovikne slavuju neka se jače pritisne uz trn. – Pritisni jače, mali slavuju – doviknulo mu ružino stablo – jer će svanuti dan dok još nije dokončana ruža.

Slavuj pritisne jače uz trn, a sve glasnije i glasnije orila mu je pjesma jer je pjevao kako se rađa strast u duši muškarčevoj i djevojčinoj.

A nježna rumen sunula u ružine latice, kao rumen na mladoženjinu licu kad nevjesti poljubi usta. Ali trn se još nije bio zabo u srce i ružino je srce bilo još bijelo jer jedino krv iz slavujeva srca može zacrveniti ružino srce.

A stablo dovikne slavuju neka pritisne jače na trn. – Pritisni jače, mali slavuju – doviknulo mu stablo – jer će svanuti dan prije no što je dokončana ruža.

Pritisnuo slavuj jače na trn i trn mu dopro do srca i ljuta ga bol probola. Gorka je, gorka bila bol, a sve uznositija i uznositija bila je njegova pjesma jer je pjevao o ljubavi što se usavršuje u srcu, što ne umire u grobu.

A divna se ruža zarumenila kao rumen na istočnom nebu. Crvenio se rub laticama, a kao rubin crvenjelo se srce.

Ali slavuju je sve slabio glas i krilašca mu lepršala, a oči se zamaglile. Pjesma mu je slabila te slabila i on je osjećao da mu nešto guši grlo.

A zatim ispjeva posljednji pjev. Bijeli ga je Mjesec čuo te zaboravio na svanuće i zastao na nebu. Crvena ga je ruža čula, sva zadrhtala od zanosa i rastvorila latice hladnomu jutarnjemu vjetriću. Jeka ga je odnijela u svoju purpurnu spilju u brdima i probudila ovčare iz sna. Preletio je preko trske kraj rijeke i ona je javila moru glas.

– Gledaj, gledaj! – uzvikne ružino stablo – ruža je sada savršena – ali slavuj mu nije odgovorio jer je ležao mrtav u visokoj travi, s trnom u srcu.

A o podne otvorio student prozor i pogledao – Divna li slučajja! – uzviknuo – evo crvene ruže! Otkad živim, nikad nisam vidio ovakvu ružu. Tako je krasna da zacijelo ima dugačko latinsko ime – i on se nagnuo i otrgnuo je.

Nataknuo zatim šešir i pohrlio k profesorovoj kući s ružom u ruci.

Profesorova je kći sjedila na vratima i motala na vitao modru svilu, a pseto joj ležalo do nogu.

– Rekli ste da ćete plesati sa mnom ako vam donesem crvenu ružu – reče student. – Evo najcrvenije ruže na svijetu. Večeras ćete je nositi kraj srca, a kad budemo plesali, pričat će vam ona kako vas ljubim.

Ali djevojka se namršti.

– Bojim se da mi neće pristajati uz haljinu – odgovori ona – osim toga, kancelarov mi je nećak poslao pravih dragulja, a svatko zna da su dragulji vredniji nego cvijeće.

– Kunem se doista, vi ste jako nezahvalni – reče student zlovoljan i baci ružu na cestu gdje je pala u jarak i kola je pregazila kotačem.

– Nezahvalna! – reče djevojka. – Reći ću vam nešto, vi ste jako surovi; a napokon, tko ste vi? Samo student. Mislim da vi nemate ni srebrne kopče na cipelama kao što ih ima kancelarov nećak – i ona ustade i ode u kuću.

– Kako je ljubav glupa – reče student odlazeći. – Nije ni napola toliko korisna kao logika jer ne dokazuje ništa i uvijek kazuje ono što se ne zbiva i navodi te da vjeruješ što nije istina. Zaista je sasvim nepraktična, a kako je u naše doba glavno biti praktičan, vratit ću se ja k filozofiji i učit ću metafiziku.

Vratio se dakle u svoju sobu, izvadio veliku prašnu knjižurinu i uzeo čitati.

SEBIČNI DIV

Svaki dan poslije podne, kad su se vraćala iz škole, odlazila su djeca i igrala se u divovnu vrtu.

Bio je to velik, lijep vrt, s mekom, zelenom travom. Pogdjegdje u travi raslo je krasno cvijeće poput zvijezda, a bilo je tu dvanaest bresaka koje su se s proljeća rascvjetavale nježnim cvjetovima rumene i biserne boje, a ujesen rodile bogatim plodom. Ptice su sjedile na drveću i tako slatko pjevale da su djeca zastajala u igri i slušala ih. – Što smo mi sretni ovdje! – dovikivala su jedno drugome.

Jednoga se dana vratio div. Bio je u pohodu kod prijatelja svojega ljudoždera i proživio s njim sedam godina. Kad je proteklo sedam godina, bio je izgovorio sve što mu je imao reći, jer nije im bio silan razgovor, pa je odlučio da se vrati u svoj dvor. Kad je stigao, spazi djecu kako se igraju u vrtu.

– Što vi tu radite? – zavikne im jako otresitim glasom i djeca pobjegnu.

– Moj vrt moj je vrt – reče div – svatko to razabire, a ja ne dopuštam nikome da se igra u mojem vrtu osim mene samoga.

Tako je digao uokolo visok zid i metnuo ploču s opomenom:
PREKRŠITELJI BIT ĆE KAŽNJENI.

Bio je on jako sebičan div.

Sirota se djeca nisu sada imala gdje igrati. Pokušali su se igrati na cesti, ali cesta je bila vrlo prašna i puna tvrda kamenja, a to im se nije mililo. Kad im se svrši škola, obilazili su oko visokoga zida i razgovarali o krasnom vrtu za zidom. – Što smo bili sretni tamo – govorili su jedan drugome.

Onda svanulo proljeće i sav se kraj prekrio sitnim cvijećem i sitnim pticama. Jedino u vrtu sebičnoga diva bila je svejednako zima. Ptice nisu marile da pjevaju u vrtu kad u njem nema djece, a drveće zaboravilo cvasti. Jednom provirio iz trave krasan cvijet, ali kad je opazio ploču s opomenom, rastužio se zbog djece i opet šmugnuo natrag u zemlju te zaspao. Jedini kojima je prijalo bili su snijeg i mraz. – Proljeće je zaboravilo na ovaj vrt – klicali su – mi ćemo dakle živjeti ovdje cijele godine.

Snijeg prekrio travu velikim svojim bijelim pokrovom, a mraz posrebrio sve drveće. Onda pozvaše vjetar sjevernjak da se nastani s njima i on je došao. Umotao se u krzno, rikao cio dan po vrtu i otpirivao dimnjake. – To je divno mjesto – reče on – moramo pozvati tuču da nas pohodi.

Tako je došla tuča. Svaki je dan tri sata treskala u krov na dvoru dok nije porazbijala škriljeve pločice, a zatim je oblijetala oko vrta koliko god je brzo mogla. Bila je u svojoj odjeći a ledena daha.

– Ne razumijem zašto proljeće ovako kasni – reče sebični div sjedeći kraj prozora i gledajući svoj hladni bijeli vrt; – nadam se, promijenit će se vrijeme.

Ali nije bilo proljeća, pa ni ljeta. Jesen je urodila u svakom vrtu zlatnim plodom, ali nije urodila u divovu vrtu. – On je presebičan – govorila je jesen.

Tu je dakle uvijek bila zima, pa su vjetar sjevernjak i tuča i mraz i snijeg obigravali između drveća.

Jednoga je jutro div ležao budan u krevetu pa začuo neku ljupku svirku. Zvučala mu je u ušima tako slatko te je pomislio da prolaze kraljevi glazbenici. A zapravo je samo mala konopljarka pjevala pod prozorom, ali div već odavno nije čuo ptičju pjesmu u svojem vrtu i učinilo mu se da je to najkrasnija svirka na svijetu. Tuča prestala obigravati iznad njegove glave, vjetar se sjevernjak okanio rike, a kroz otvoreni prozor zamirisao divan miris. – Mislim da napokon sviće proljeće – reče div te skoči iz kreveta i pogleda kroz prozor.

Što je vidio?

Vidio je najljepši prizor. Kroz malu rupu u zidu ušuljala se djeca i sjede na granama drveća. Na svakom drvetu vidi malo dijete. A drveće se toliko veseli što su mu se vratila djeca da se osulo cvijećem i milo se uzmahalo granama iznad dječjih glava. Ptice lete i cvrkuću blaženo, a cvijeće izviruje iz zelene trave i smije se. Bio je dražestan prizor, a samo je u jednom kutu još zimovala zima. Bio je to najdalji kut u vrtu, a tamo je stajao malen dječak. Toliko je malešan bio da se nije mogao popeti na granu, nego je obilazio oko drveta i gorko plakao. Bijedno je drvo sveudilj bilo pokriveno mrazom i snijegom, a sjevernjak je

puhao i rikao iznad njega. – Penji se, mališu – reče drvo i sagne svoje grane koliko god je moglo, ali dječak je bio premalen.

A divu se razblažilo srce kad je to vidio. – Što sam bio sebičan! – reče on – sada znam zašto proljeće nije htjelo osvanuti. Dići ću bijednoga mališana na vršak na drvetu, a onda ću srušiti zid i moj će vrt biti dječje igralište do vijeka.

Zaista se jako rastužio zbog onog što je uradio.

Odšuljao se dakle dolje, otvorio tihano vrata i otišao u vrt. Ali kad su ga djeca spazila, uplašila se tako da su pobjegla i u vrtu nastala opet zima. Jedino mališan nije utekao jer su mu oči bile pune suza i nije vidio da div dolazi. A div se prokrao njemu iza leđa, prihvatio ga nježno na ruku i popeo ga na drvo. A drvo se odmah rascvalo, ptice došle i zapjevale na drvetu, a mališan raširio ruke, ogrlio diva i poljubio ga. A druga djeca, kad vidješe da div nije više opak, dohrlila natrag, a s njima došlo i proljeće.

– To je sada vaš vrt, mala dječice – reče div te uze veliku sjekiru i sruši zid. A kad je svijet u dvanaest sati odlazio na trg, vidio je diva kako se igra s djecom u najkrasnijem vrtu što su ga ikada vidjeli.

Cio dan su se igrali, a uvečer došli k divu i zaželjeli mu laku noć.

– Ali gdje vam je vaš mali drug? – reče on – onaj dječak što sam ga popeo na drvo. Div ga je volio jer ga je dječak poljubio.

– Ne znamo – odgovoriše djeca – otišao je.

– Morate mu reći neka sutra zacijelo dođe – reče div.

Ali djeca mu rekoše da ne znaju gdje on stanuje, a nikada ga prije nisu vidjeli; i div se jako ražalosti.

Svako poslije podne, kad završi škola, dolazila su djeca i igrala se s divom. Ali nije se više javljao onaj mališan, kojega je div volio. Bio je jako prijazan svoj djeci, no ginuo je za svojim najboljim malim prijateljem i često je govorio o njemu.

– Što bih ga volio vidjeti! – znao je govoriti.

Protakoše godine, a div je jako ostario i oslabio. Nije se više mogao igrati s djecom, nego je sjedio u velikom naslonjaču, gledao djecu kako se igraju i divio se svojem vrtu.

– Imam mnogo krasna cvijeća – govorio je – ali djeca su među svim cvijećem najkrasnija.

Jednoga zimskoga jutra, kad se oblačio, pogledao na prozor. Nije sada mrzio zimu jer je znao da to samo proljeće sniva, a cvijeće otpočiva.

Odjednom on u čudu protare oči pa gleda te gleda. Zaista je bio divan prizor. U najdaljem kutu u vrtu osulo se jedno drvo ljupkim blijedim cvjetovima. Grane su mu sasvim zlatne, s grana mu vise srebrni plodovi, a pod drvetom stoji mališan, kojega on voli.

Sav radostan strči div dolje u vrt. Pohrli travom i priđe djetetu, a kad mu je pristupio, zacrvenjelo mu se lice od gnjeva i on reče: – Tko se usudio raniti te?

Jer na djetinjim su dlanovima bili bilježi dvaju čavala, a bilježi dvaju čavala bili su na malim nožicama.

– Tko se usudio raniti tebe? – zaviče div – reci mi da trgnem svoj veliki mač i da ga

ubijem.

– Ne! – odgovori dijete – to su rane od ljubavi.

– Tko si ti? – zapita div i silan ga strah zaokupi i on klekne pred dijete.

A dijete se osmjehne divu i reče mu: – Ti si mi dopustio jednom da se igram u tvom vrtu; danas ćeš ti sa mnom u moj vrt, u raj.

A kad su poslije podne dotrčala djeca, nađoše diva gdje mrtav leži pod drvetom, sav pokriven bijelim cvjetovima.

ODANI PRIJATELJ

Jednoga je jutro stari voluhar (voluhar, vrst glodavca, vodeni štakor) promolio glavu iz rupe. Imao je sjajne biserne oči i krute sijede brke a rep mu je bio kao dugačak komad crna kaučuka. Male su patkice plivale po ribnjaku baš kao jato žutih kanarinaca a majka njihova, koja je bila sva bijela sa sasvim crvenim nogama, trudila se da ih nauči kako će u vodi stajati na glavi.

– Nikada nećete pristajati u otmjeno društvo ako ne budete znali stajati na glavi – govorila im je neprestano i sve im je pokazivala kako se to radi. Ali male patkice nisu pazile na nju. Bile su tako mlade da nisu znale kolika je korist pristajati u društvo.

– Kako su to neposlušna djeca! – zaviče stari voluhar – zaista zaslužuju da budu potopljena.

– Nipošto – odgovori patka – svatko mora jednom početi, a roditelji treba da budu nadasve strpljivi.

– Ah, ja ne znam roditeljske osjećaje – reče voluhar – ja nemam obitelji. Nisam se nikada ženio, a i ne kanim se ženiti. Ljubav možda i valja na svoj način, ali prijateljstvo je mnogo uzvišenije.

Ne znam zaista ništa na svijetu što bi plemenitije i rjeđe bilo nego odano prijateljstvo.

– A što sudiš ti, molim te, o dužnostima odana prijatelja? – zapita konopljarka koja je u blizini sjedila na vrbi i čula taj razgovor.

– Da, to bih i ja voljela znati, reče patka te otpliva na kraj ribnjaka i stane na glavu da svojoj djeci pokaže dobar primjer.

– To je glupo pitanje! – zaviče voluhar. – Odan prijatelj treba vazda da mi bude odan, razumije se.

– A što bi ti da uzvrćaš? – zapita mala ptičica te se uzvije na srebrnu grančicu i zaleprša krilašcima.

– Ja te ne razumijem – odgovori voluhar.

– Ispričovijedat ću vam o tom jednu zgodu – reče konopljarka.

– Je li ta zgodu o meni? – zapita voluhar. – Ako jest, slušat ću jer ja silno ginem za

pričama.

– Može se odnositi na tebe – odgovori konopljarka te sleti, spusti se na obalu i uze pripovijedati pripovijest o odanom prijatelju.

– Bio vam je nekada – reče konopljarka – valjan momak po imenu Hans.

– Je li bio jako ugledan? – zapita voluhar.

– Nije – odogovori konopljarka – ne bih rekla da je ikako bio ugledan, osim po svojem blagom srcu i po neobično okruglom, dobroćudnom licu. Živio je sam samcat u siromašnom kućerku i radio svaki dan u svojem vrtu. U svem kraju nije bilo vrta koji bi bio lijep kao njegov. Tu su rasli klinčići i ljubičice i rusomače i zlatice. Tu su bile damastne ruže i žute ruže, mrazove sestrice, i zlatne, grimizne i bijele maćuhice. Pakujac i režuha, mažuranka i bosiljak, jaglac i perunika, sunovrat i vrtni klinčić cvali su i cvjetali redom, kako kojemu bude mjesec, jedan je cvijet dolazio za drugim, tako da je uvijek bilo divota da ih gledaš i ugodnih mirisâ da ih mirišeš.

– Mali je Hans imao svu silu prijatelja, ali najodaniji mu je prijatelj bio veliki Hugh mlinar. I zaista je bogati mlinar toliko bio odan malomu Hansu te se svaki put kad mu je prolazio kraj vrta naginjao preko zida da natrga kitu cvijeća ili šaku mirisavih biljaka ili da natrpa džepove šljivama i trešnjama ako je doba voću.

– 'Pravim prijateljima sve treba da je zajedničko', običavao je govoriti mlinar, a mali je Hans klimao glavom i smješкао se i jako se ponosio što ima prijatelja tako plemenitih misli.

– Gdjekada su doduše susjedi sudili da je čudno što bogati mlinar ništa ne uzvraća malomu Hansu, premda ima na tavanu u svojem mlinu sto vreća brašna i šest krava muzara, i veliko stado vunatih ovaca; ali Hans nije razbijao o tom glavu i nije mu bilo veće slasti, nego slušati divne riječi što ih je mlinar znao govoriti o nesebičnosti pravoga prijateljstva.

– Tako je mali Hans radio te radio u svojem vrtu. Za proljeća, ljeta i jeseni bio je sav sretan, ali kad bi nastala zima i on nije imao voća ili cvijeća da ih nosi na trg, morila ga je čestito i zima i glad i često je lijegao bez večere, samo s nekoliko suhih krušaka ili nešto tvrdih oraha. Zimi je i bio sam samcat jer mlinar mu nije nikada dolazio u posjet.

– 'Ne valja da odlazim k malomu Hansu dok je snijeg', znao je mlinar govoriti svojoj ženi, 'jer kad je tko u nevolji, treba da ga ostaviš sama i da mu ne dodijavaš posjetama. Tako barem ja sudim o prijateljstvu, a znam pouzdano da pravo sudim. Počekat ću dakle dok ne svane proljeće, a onda ću ga pohoditi i on će mi moći dati veliku košaru punu jaglaca i to će ga razblažiti.'

– 'Ti se zaista jako brineš za druge', odgovori mu žena, a sjedila je u svojem udobnom naslonjaču uz toplu vatru od borovine, 'jako se brineš zaista. Prava je slast slušati te kad govoriš o prijateljstvu. Uvjerena sam da ni sam pop ne bi znao kazivati ovakvih krasnih stvari kao ti, iako on stanuje u trokatnoj kući i ima na malom prstu zlatan prsten.'

– 'Ali zar mi ne bismo mogli pozvati maloga Hansa?', reče najmlađi sin mlinarov. 'Ako je mali Hans u nevolji, ja ću mu dati polovicu svoje juhe i pokazat ću mu svoje bijele kuniće.'

– 'Što si ti glup dječak!', zaviče mlinar, 'zaista ne znam kakva je korist što te šaljem u

školu. Čini mi se da ništa ne učiš. No da mali Hans dođe ovamo te vidi našu toplu vatru i našu dobru večeru i naše veliko bure crvena vina, uzeo bi zavidjeti, a zavist je najstrašnija stvar i kvari svačiju narav. Ja ni za što ne dopuštam da se Hansu pokvari narav. Ja sam njegov najbolji prijatelj, pa ću uvijek paziti na njega i nastojati da on ne zapadne ni u kakvu napast. Osim toga, kad bi Hans došao ovamo, možda bi mi zaiskao štogod brašna na zajam, a ja to ne bih mogao učiniti. Brašno je jedno, a prijateljstvo drugo i to ne treba miješati. Te se riječi različito sriču i znače različite stvari. Svatko to vidi.'

– 'Kako ti valjano govoriš!', reče mlinarova žena i natoči si veliku čašu toploga piva, 'ja sam zaista pospana. Baš je kao u crkvi.'

– 'Mnogi ljudi rade valjano', odgovori mlinar, 'ali jako malo ljudi govori valjano, a to dokazuje da je mnogo teže govoriti, a i mnogo je odličnije' i on pogleda oštro preko stola maloga svojega sinčića koji se tako zastidio te je oborio glavu, sav se zacrvenio i stao plakati u čaj. Ali bio je tako mlad da mu morate oprostiti.

– Je li to konac pripovijesti? – zapita voluhar.

– Nipošto – odgovori konopljarka – to je početak.

– Onda si ti sasvim zaostala za vremenom reče voluhar. – Svaki valjani pripovjedač započinje danas od svršetka, onda se laća početka i završava sredinom. To je nova metoda. Sve sam to čuo onomad od nekoga kritičara koji se je s jednim mladićem šetao oko ribnjaka. Govorio je o tom potanko, a ja sam uvjeren da je pravo govorio jer je imao modre naočare i ćelavu glavu, a svaki put kad bi mu mladić rekao štogod, odgovarao je: 'Koješta!' Ali, molim te, nastavi svoju pripovijest. Ja silno volim toga mlinara. U mene samoga ima sva sila krasnih čuvstava pa je među nama velika simpatija.

– Dobro dakle – reče konopljarka, poskakujući sad na jednu nogu, sad na drugu – čim je minula zima i jaglaci stali rastvarati svoje blijede žute zvijezde, reče mlinar ženi da će sići i pohoditi maloga Hansa.

– 'Što si ti dobra srca!' klikne njegova žena, 'ti uvijek misliš na druge. I nemoj zaboraviti ponijeti veliku košaricu za cvijeće.'

– Mlinar dakle svezao krila na vjetrenjači jakim željeznim lancem i sišao niz brdo s košaricom u ruci.

– 'Dobro jutro, mali Hans', reče mlinar.

– 'Dobro jutro', odvrati Hans, podupre se svojom lopatom i sav se raskesi.

– 'A kako si proveo svu zimu?' zapita mlinar.

– 'Lijepo je zaista', klikne Hans, 'što me pitaš, zaista jako lijepo. Na žalost prilično mi je ljuta nevolja bila, ali sada je svanulo proljeće i ja sam sav sretan i sve mi cvijeće lijepo uspijevalo!'

– 'Često smo zimus govorili o tebi, Hans', reče mlinar, 'i bili smo radoznali kako ti je.'

– 'To je divno od vas', reče Hans; 'skoro sam mislio da ste me zaboravili.'

– 'Ja se, Hans, čudim tebi', reče mlinar, 'prijateljstvo se ne zaboravlja nikada. To je najljepše u prijateljstvu, ali meni se čini da ti ne razumiješ poeziju života. Kako su ti zaista lijepi jaglaci.'

– 'I jesu zbilja jako lijepi', reče Hans, 'i ja sam sav sretan što ih imam ovoliko. Odnijet ću ih na trg i prodat ću ih načelnikovoj kćeri pa ću za te novce iskupiti svoje tačke.'

– 'Iskupit ćeš svoje tačke? Valjda ih nisi prodao? Bila bi ludost da si to učinio!'

– 'Ta ja sam to morao učiniti', reče Hans. 'Eto vidiš, zima je bila jako loša i ja zaista nisam imao novaca da kupim kruha. Tako sam najprije prodao srebrna dugmeta s blagdanjega kaputa, zatim sam prodao srebrni lanac i potom dugačku lulu, a naposljetku sam prodao tačke. Ali sve ću sada ponovo iskupiti.'

– 'Hans', reče mlinar, 'ja ću ti dati svoje tačke. Nisu doduše u osobito dobru stanju, jedna im je strana pokvarena, a i paoci im nešto ne valjaju; ali unatoč tom, ja ću ti ih dati. Znam da je to jako plemenito od mene i mnogi će me smatrati ludim što ti ih – dajem, ali ja nisam kao drugi svijet. Mislim da je plemenština jezgra prijateljstvu, a osim toga nabavio sam ja sebi nove tačke. Da, umiri se, dat ću ti ja svoje tačke.'

– 'To je zaista plemenito od tebe', reče mali Hans i smiješno mu se okruglo lice sasvim zasja od radosti. 'Lako ću ih opraviti jer imam kod kuće dasku.'

– 'Dasku!', reče mlinar, 'pa to ja baš i trebam za krov na mojoj suši. Na krovu je prilična rupa i sve će mi se žito prokvasiti ako je ne zatvorim. U sretan si čas spomenuo to! Zbilja je divota kako dobro djelo uvijek rađa drugo dobro djelo. Ja sam tebi dao svoje tačke, a sada ćeš ti meni dati svoju dasku. Razumije se, tačke su mnogo vrednije nego daska, ali pravo prijateljstvo ne pazi nikada na to. Molim te donesi je i ja ću još danas popraviti svoju sušu.'

– 'Svakako', klikne mali Hans, otrči u sušu i dovuče dasku.

– 'Nije jako velika daska', reče mlinar, 'pa mi se čini dok pokrpim krov na suši, neće tebi ništa preostati da pokrpiš tačke; ali ja tome dabome nisam kriv. A sada kad sam ti dao svoje tačke, znam zacijelo da ćeš mi za uzvrat dati nešto cvijeća. Evo košarica i gledaj da je svu napuniš.'

– 'Svu?', reče mali Hans prilično u brizi jer je bila zaista velika košara i on je znao, ako je napuni, da mu neće preostati cvijeća za tržnicu, a jako je želio dobiti nazad svoja srebrna dugmeta.

– 'Zaista', odgovori mlinar, 'kad sam ti dao svoje tačke, mislim da nije previše što ti ištem malo cvijeća. Možda krivo sudim, ali sam mislio da u prijateljstvu, u pravom prijateljstvu, nema nikakve sebičnosti.'

– 'Dragi moj prijatelju, predobri moj prijatelju', klikne mali Hans, 'na milu ti volju bilo sve cvijeće u mojem vrtu. Više je meni do tvojega dobrog suda, nego do mojih srebrnih dugmeta', pa on otrčao i potrgao sve svoje lijepe jaglace i napunio mlinarovu košaru.

– 'Zbogom, mali Hans', reče mlinar kad je krenuo uzbrdo, s daskom na ramenu i s velikom košarom u ruci.

– 'Zbogom', reče mali Hans i započe kopati živo, toliko se radovao tačkama.

– Sutradan je pričvršćivao na trijemu kozju krv, kad začuje mlinarov glas kako ga zove s ceste. Skoči s ljestava, potrči u vrt i pogleda preko zida.

– Bio je mlinar s velikom vrećom brašna na ramenu.

- 'Dragi mali Hans', reče mlinar, 'bi li mi ti odnio ovu vreću brašna na trg?'
- 'Oh, tako mi je žao', reče Hans, 'ali ja sam danas zaista u poslu. Moram pričvrstiti sve svoje povijuše i politi sve svoje cvijeće i povaljati svu svoju travu.'
- 'Bogme', reče mlinar, 'kad pomislim da ja tebi dajem svoje tačke, sudim da je prilično neprijazno što me odbijaš.'
- 'Oh, nemoj to govoriti', klikne mali Hans, 'ni za što na svijetu ne bih da budem neprijazan!', i on otrči u kuću po kapu i odšulja se s velikom vrećom na ramenu.
- Bio je jako vruć dan, cesta je bila strahovito prašna te još nije bio Hans došao ni do šestoga miljokaza, a toliko se umorio da je sjeo i otpočinuo. Ali ipak je svojski koračao i naposljetku stigao na trg. Počekaio je tamo neko vrijeme, prodao vreću brašna za jako dobru cijenu i onda se odmah vratio kući jer se bojao, ako se predugo zadrži, mogao bi putem sresti kakve lupeže.
- 'To je bio zaista težak dan', reče mali Hans sam sebi kad je lijegao u krevet, 'ali se veselim što nisam odbio mlinara jer on mi je najbolji prijatelj, a osim toga daje mi svoje tačke.'
- Sutradan u rano jutro došao mlinar po svoje novce za vreću brašna, ali mali Hans bio se toliko umorio da je još ležao u krevetu.
- 'Vjere mi', reče mlinar, 'ti si jako lijen. Kad pomislim da ti ja dajem svoje tačke, sudim zaista da bi ti trebao jače prionuti. Besposlica je velik grijeh, a ja ne volim da mi ikoji prijatelj bude besposličar ili lijenčina. Nemoj mi zamjeriti što ti ovako otvoreno govorim. Razumije se, ne bi mi ni na kraj pameti bilo da ti ovako govorim kad ti ne bih bio prijatelj. Ali što ti vrijedi prijateljstvo ako ne smiješ iskreno kazati što misliš? Svatko zna kazivati milote i truditi se da ugodi i da polaska, ali pravi prijatelj govori uvijek što je nemilo i ne haje hoće li prijatelja ražaliti. I zaista, ako je zbiljski prijatelj, on to više voli jer zna da time čini dobro.'
- 'Žao mi je', reče mali Hans tarući oči i skidajući noćnu kapicu, 'ali ja sam se toliko umorio te sam smislio da još malo prolješkarim u krevetu i da poslušam kako pjevaju ptice. Znaš, svagda ja bolje radim kad se naslušam kako ptice pjevaju.'
- 'Tome se veselim', reče mlinar i potapša maloga Hansa po leđima, 'jer ja te trebam da mi dođeš u mlin čim se obučeš i da mi pokrpiš krov na suši.'
- Siromah mali Hans silno je želio otići u vrt i raditi, jer dva dana nije polijevao cvijeće, ali nije volio da odbije mlinaru kad mu je tako dobar prijatelj.
- 'Što misliš, bi li bilo neprijazno kad bih rekao da sam u poslu?', zapita on plahim i strašljivim glasom.
- 'Zaista', odgovori mlinar 'ja sudim da ne iziskujem previše od tebe jer ja tebi dajem svoje tačke; ali ako odbiješ, ja ću dakako otići i uraditi sam.'
- 'Oh, nipošto', zavikne mali Hans te skoči iz kreveta, obuče se i ode k suši.
- Radio je sav bogovetni dan dok nije Sunce zapalo a kad je zapalo Sunce, došao mu mlinar da vidi kako posao.
- 'Jesi li već popravio rupu na krovu, mali Hans?', dovikne mu mlinar veselim glasom.

- 'Sasvim sam popravio', odgovori mali Hans i siđe s ljestava.
- 'Ah!', reče mlinar, 'nikakav rad nije tako sladak kao kad radiš drugima.'
- 'Zaista je velika čast slušati te kako govoriš', odgovori mali Hans sjedajući i brišući čelo, 'jako velika čast. Ali meni se čini da neću nikada imati tako krasnih misli kao ti.'
- 'Ah, javit će ti se one', reče mlinar, 'ali se moraš jače potruditi. Danas ti znaš samo praksu prijateljstva; za neko ćeš vrijeme dokučiti i teoriju.'
- 'Zar zbilja misliš da hoću?', zapita mali Hans.
- 'I ne sumnjam u to', odgovori mlinar, 'ali sada, kad si mi pokrpao krov, bolje je da odeš kući i da otpočineš jer ja bih da mi sutra otjeraš ovce u planinu.'
- Siromah mali Hans pobjao se da odvrati išta, a sutradan u rano jutro dotjerao mlinar svoje ovce k njegovoj kućici i Hans krenuo s ovcama u planinu. Potratio je cio dan dok je stigao onamo i natrag; a kad se vratio, bio je tako umoran da je zaspao na stolici i nije se probudio dok nije svanuo bijeli dan.
- 'Bit će mi divota u vrtu', reče i krene odmah na posao.
- Ali nikako nije stizao da se zabavi svojim cvijećem jer prijatelj je mlinar neprestano dolazio i slao ga da odlazi daleko ili ga zvao da mu pomaže u mlinu. Mali je Hans zapadao u ljute muke jer se bojao, cvijeće će mu pomisliti da ga je zaboravio, ali se tješio mišlju da mu je mlinar najbolji prijatelj. 'Osim toga', običavao je govoriti, 'on mi daje svoje tačke, a to je pravo plemenito djelo.'
- Tako je mali Hans radio svejednako mlinaru, a mlinar je govorio svakojake krasote o prijateljstvu koje je Hans zapisivao u bilježnicu i čitao po noći jer je bio jako dobar učenik.
- Onda se desilo da je jedne večeri mali Hans sjedio kraj ognjišta, a na vratima mu zaorila glasna lupa. Bila je jako burna noć, a vjetar je puhao i rikao oko kuće tako strašno te je Hans u prvi mah pomislio da je to samo bura. Ali ono lupilo po drugi put, a zatim po treći put, sve glasnije te glasnije.
- 'Bit će kakav siromah putnik', reče u sebi mali Hans i potrči k vratima.
- Tamo je stajao mlinar s fenjerom u jednoj ruci, a debelim štapom u drugoj.
- 'Dragi mali Hans', dovikne mu mlinar, 'u velikoj sam nevolji. Moj je sinčić pao s ljestava i ozlijedio se pa ja idem po doktora, ali do njega je tako daleko i tako je ružna noć te sam se baš sjetio, bit će mnogo bolje ako ti odeš umjesto mene. Ti znaš da ja tebi dajem svoje tačke, pa se pristoji da i ti meni uzvратиš čime.'
- 'Dakako', klikne mali Hans, 'ja smatram i čašću što si došao po mene te ću odmah krenuti. Ali moraš mi posuditi svoj fenjer jer tako je mračna noć te se bojim da se ne bih svalio u jarak.'
- 'Jako mi je žao', odgovori mlinar, 'ali to mi je nov fenjer i velika bi mi šteta bila da mu se što desi.'
- 'Svejedno dakle, onda ću i bez njega', reče mali Hans te dohvati veliku bundu i toplu skrletnu kapu, omota rubac oko vrata i krene.
- Bila je strahovita oluja! Noć se tako crnjela da je mali Hans jedva vidio, a vjetar je bio tako ljut da je on jedva stajao. Ali bio je odvažan pa je koračao otprilike tri sata, stigao

doktorovoj kući i pokucao na vrata.

– 'Tko je?', zaviče doktor i promoli glavu kroz prozor spavaće sobe.

– 'Mali Hans, doktore.'

– 'Što bi ti, mali Hans?'

– 'Mlinarov je sin pao s ljestava i ozlijedio se i mlinar želi da odmah dođete.'

– 'Dobro je!', reče doktor, naredi da mu se spremi konj, visoke čizme i fenjer te siđe i odjaše k mlinarovoj kući, a mali Hans otpješači za njim.

– Ali oluja je bješnjela sve ljuće i ljuće, kiša udarala pljuskom, a mali Hans niti je vidio kamo ide niti je stizao za konjem. Naposljetku zabasao i zašao u močvaru, na opasno mjesto puno dubokih jama i tu se mali Hans siromah udavio. Sutradan su mu kozari našli tijelo gdje pliva po velikoj bari i donijeli ga kući.

– Svi su došli malomu Hansu na sahranu, toliko je bio omiljen, a mlinar je bio glavni žalobnik.

– 'Bio sam mu najbolji prijatelj', reče mlinar, 'pa je pravo da mi bude prvo mjesto', stupao je dakle na čelu povorke u dugu crnu kaputu pa je pogdjekada brisao oči velikim džepnim rupcem.

– 'Svakomu je zacijelo velika šteta što je umro mali Hans', reče kovač kad su pokopali Hansa i svi udobno sjedili u gostionici, pili slasno vino i jeli slatke kolače.

– 'Velika je šteta meni svakako', odgovori mlinar, 'jer sam mu skoro već poklonio moje tačke, a sada zaista ne znam što bih s njima. Kod kuće mi smetaju, a u takvu su stanju te ne bih ništa dobio da ih prodam. Pazit ću bogme da ništa više ne dajem. Svagda ti je na nezgodu ako si darežljiv.'

– Što je dakle? – reče voluhar nakon duge stanke. – Pa to je konac – reče konopljarka.

– Ali što je s mlinarom? – zapita voluhar.

– Oh, ne znam zaista – odgovori konopljarka – a i ne hajem.

– Onda je sasvim jasno da ti u sebi nemaš milosrđa – reče voluhar.

– Čini mi se da ti nikako ne razumiješ moral te zgrade primijeti konopljarka.

– Što to? – zavrišti voluhar.

– Moral.

– Veliš li ti da ta zгода ima moral?

– Zacijelo – odgovori konopljarka.

– Zaista – reče voluhar jako srdito – mislim da si mi to trebala reći prije nego što si započela. Da si mi rekla, ne bih te zacijelo slušao; rekao bih zbilja: 'Koješta', kao onaj kritičar. Ali mogu reći sada i on cikne iza glasa: – Koješta – pljesne repom i odjuri u svoju rupu.

– A kako ti se mili voluhar? – zapita patka, koja je nekoliko časaka brčkala. – Ima on mnogo dobrih svojstava, ali što se mene tiče, u mene su materinska čuvstva, pa kad vidim tvrdoglava neženju, moraju mi iskočiti suze na oči.

– A meni se čini da sam mu dosadila – odgovori konopljarka. – I zaista sam mu ispričovijedala moralnu priču.

– Ah, uvijek je opasno kad to činiš – reče patka. A ja se sasvim slažem s njom.

ZNAMENITA RAKETA

Ženio se kraljević pa je bilo opće veselje. Cijelu godinu dana očekivao je svoju nevjestu i naposljetku je stigla. Bila je ruska princeza i dovezla se čak iz Finske na saonicama što ih je vuklo šest sobova. Saonice su nalikovale na velika zlatna labuda, a među labudovim krilima smjestila se sama mala princeza. Duga hermelinska kabanica padala joj je do nogu, na glavi joj je bila kapica od srebrna tkanja, a bila je ona blijeda kao snježna palača u kojoj je uvijek živjela. Tako je blijeda bila da se sav svijet divio kad se vozila ulicama. – Kao bijela ruža! – klicali su i bacali cvijeće s balkona.

Na dvorskim je vratima dočekaao kraljević. Bio je sanjarskih ljubičastih očiju, a kosa mu je bila kao suho zlato. Kad ju je ugledao, kleknuo na jedno koljeno i poljubio joj ruku.

– Vaša je slika bila krasna – šapne on – ali vi ste mnogo krasniji od svoje slike – i mala se princeza zarumeni.

– Bila je prije bijela ruža – reče mladi paž svojemu susjedu – ali sada je crvena ruža – i sav je dvor uživao.

Tri dana za redom svi su govorili: – Bijela ruža, rumena ruža, rumena ruža, bijela ruža – a kralj naredi da se pažu podvostruči plaću. Kako on uopće nije dobivao plaću, nije mu to mnogo koristilo, ali se smatralo velikom čašću i po propisu se objavilo u dvorskom listu.

Kad su protekla tri dana, proslavila se svadba. Bila je to veličanstvena svečanost, a nevjesta i mladoženja držali su se za ruke i stupali ispod baldahina od grimizna baršuna izvezena sitnim biserjem. Potom je bila svečana gozba koja je potrajala pet sati. Kraljević i kraljevna sjedili su čelo stola u velikoj dvorani i pili iz čaše od bistra kristala. Jedino vjerni ljubavnici smjeli su piti iz te čaše jer čim bi se te čaše dodirnule lažne usne, časa bi posivjela i zamutila se i natmurila.

– Sasvim je jasno da se oni ljube – reče mali paž – jasno kao kristal! – a kralj mu i po drugi put podvostruči plaću.

– Kolika čast! – viknuše svi dvorani.

Nakon gozbe bit će ples. Nevjesta i mladoženja plesat će ražin ples, a kralj je obećao da će svirati flautu. Svirao je jako loše, ali nitko se to nije nikada usuđivao reći jer on je bio kralj. I znao je samo dvije melodije, a nikada nije bio sasvim siguran koju svira; ali to je bilo svejedno jer činio on što mu drago, svak je uzvikivao: – Predivno, predivno.

Posljednja točka u programu bio je veliki vatromet koji će početi upravo u ponoć. Mala princeza nije još nikada u životu vidjela vatromet pa je kralj naložio da se kraljevski pirotehničar spremi za svadbeni dan.

– Što su vatrometi? – zapitala ona kraljevića jedno jutro kad se šetala po terasi.

– Nalik su na sjevernu svjetlost – reče kralj koji je uvijek odgovarao na pitanja što su se upravljala drugima – samo su mnogo prirodniji. Ja ih volim više nego i same zvijezde jer svagda znam kada će se javiti, a tako su divni, kao moja svirka na flauti. Moraš ih svakako vidjeti.

Sagradili dakle na kraju kraljevskoga vrta veliku pozornicu, a kad je kraljevski pirotehničar pometao sve gdje mu je mjesto, započele rakete razgovarati.

– Svijet je zaista krasan – klikne mala puckavica. Pogledaj samo te žute tulipane. Ne bi bili ljepši ni da su pravi praskavci. Baš mi je drago što sam putovala. Putovanje divno usavršuje um i uklanja sve predrasude.

– Kraljev vrt nije svijet, ti glupa puckavice – reče veliki žarki kolut – svijet je golemo mjesto i tri bi dana trebalo da ga svega razmotriš.

– Svako mjesto koje voliš za tebe je svijet – klikne zamišljeni plameni kotač koji je od malena bio privezan uz staru drvenu škatulju i ponosio se svojim slomljenim srcem – ali ljubav nije više u modi; pjesnici su je ubili. Toliko su pisali o njoj da im nitko nije vjerovao, a ja se ne čudim tome. Prava ljubav trpi i šuti. Sjećam se i sam jednom... Ali svejedno je sada. Romantika je bila i nije.

– Besmislica! – reče žarki kolut – romantika ne umire nikada. Ona je kao Mjesec i živi zauvijek.

Nevjesta i mladoženja na primjer jako se ljube. Čuo sam sve o njima jutros od jedne patrone od smeđa papira koja je slučajno bila u istoj ladici sa mnom, zna najnovije dvorske vijesti.

Ali plameni kotač zaklima glavom. Romantika je umrla, romantika je umrla – šaptao je.

Bio je on od onih koji misle ako neprestano govore jedno te isto, da će naposljetku biti istina.

Odjednom se začulo oštro, suho kašljanje i svi se ogledali.

Dolazilo je to od dugačke rakete bahata lika koja je bila svezana na kraju duge motke. Kad god je htjela nešto reći zakašljala bi da zadobije pažnju.

– Ahm, ahm – govorila je i svi su poslušali osim plamenoga kotača koji je svejednako klimao glavom i šaptao: – Romantika je umrla.

– Mir, mir! – zaviče jedan praskavac. Bio je on neki političar i uvijek na vidnom mjestu kod lokalnih izbora. Znao je dakle upotrebljavati prave parlamentarne izraze.

– Zaista umrla – zašapće plameni kotač i zaspi.

Čim je nastala potpuna tišina, zakašlje raketa po treći put i započne. Govorila je jako polaganim, razgovijetnim glasom, kao da kazuje u pero svoje uspomene, a sve je uznosito gledala onoga s kim govori. Bile su joj zaista otmjene manire.

– Kolika je sreća kraljevićeva – primijeti ona – što se ženi baš onoga dana kada ću ja uzletjeti. I zaista, sve da se unaprijed udesilo, ne bi se moglo bolje urediti; ali kraljevići su uvijek sretni.

– Bože mili! – reče mala puckavica. – Ja sam mislila da je baš naopako i da će nas

pustiti kraljeviću u čast.

– Možda je tako s tobom – odgovori raketa – a ja i ne sumnjam da je tako, ali sa mnom je drugačije. Ja sam jako znamenita raketa i potječem od znamenitih roditelja. Otac mi je bio najslavniji plameni kotač svoga doba, a bio je na glasu zbog svog dražesnog plesa. Kad je priredio svoju veliku javnu predstavu, vrtio se devetnaest puta dok se nije ugasio, a za svaki je okret prosipao po zraku po sedam crvenih zvijezda. Imao je u promjeru tri i pol stope, a bio je načinjen od najboljega puščanoga praha. Mati mi je bila raketa kao i ja i francuskoga porijekla. Uzletjela je tako visoko te se svijet pobojavao da se nikada više neće vratiti. Vratila se je ipak jer je bila dobre ćudi i sjajno je sišla kao pljusak zlatne kiše. Listovi su o njezinoj predstavi pisali jako laskavim riječima. A dvorski ju je list nazvao trijumfom pilotehničke umjetnosti.

– Pirotehničke, pirotehničke, htjela si reći – reče bengalska vatra. – Ja znam da je pirotehnička jer sam vidjela, napisano je na mojoj kutiji.

– A ja sam rekla: 'pilotehnička' – odgovori raketa oštrim glasom, a bengalska se vatra pokunji i odmah stane puckavice tjerati u škripac da pokaže kako je ona i dalje osoba koja nešto vrijedi.

– Rekla sam – nastavi raketa – rekla sam... što sam ono rekla?

– Govorila si o sebi – odvrati žarki kolut.

– Razumije se: znam da sam raspravljala o nečem zanimljivom kad sam surovo prekinuta. Ja mrzim surovost i sve ružne manire jer sam do krajnosti osjetljiva. Nitko na cijelom svijetu nije tako osjetljiv kao ja, znam sasvim pouzdano.

– Što je to osjetljiva osoba? – zapita praskavac žarki kolut.

– Onakva osoba koja ima žuljeve na nogama pa zato neprestano gazi drugima noge – odgovori žarki kolut tihim šaptom, a praskavac skoro prasne od smijeha.

– Molim te, čemu se ti smiješ? – zapita ga raketa – ja se ne smijem.

– Smijem se jer sam zadovoljan – odvrati praskavac.

– To je jako sebičan razlog – reče raketa ljutito. – Kakvo ti imaš pravo da budeš zadovoljan? Ti bi trebao misliti na druge. I zaista, trebao bi misliti na mene. Ja uvijek mislim na sebe i očekujem od svakoga drugoga da to isto čini. To je ono što se zove simpatijom. Časna je to vrlina, a u mene je mnogo ima. Recimo primjerice da se meni noćas desi štogod, kolika bi to nesreća bila za svakoga! Kraljević i kraljevna nikada ne bi bili sretni, propao bi im sav bračni život; a što se tiče kralja, ja znam da on to ne bi pretrpio. Zaista, kad uzmem premišljati o važnosti svojega položaja, skoro bih zaplakala.

– Ako želiš rezveseliti druge – reče joj žarki kolut – bolje se pobrini da ostaneš suha.

– Svakako – klikne bengalska vatra koja je sada bila bolje volje – to ti i obična pamet veli.

– Obična pamet, koješta! – odvrati raketa zgražajući se – ti zaboravljaš da sam ja jako neobična i jako znamenita. Ta svak može imati obične pameti, samo ako nema mašte. Ali ja imam mašte jer nikada ne mislim na stvari kakve su zaista; ja svagda mislim na njih kao da su sasvim drugačije. Što se tiče onoga da ostanem suha, ovdje očigledno nema nikoga tko

bi uopće znao cijeniti uzbudljivu prirodu. Sva sreća što ne marim za to. Jedino što te podržava u životu svijest je o tom koliko su beskrajno niži svi drugi, a ja sam uvijek njegovala to čuvstvo. Ta nitko od vas nema srca. Vi se tu smijete i lakrdijate, kao da se kraljević i kraljevna nisu upravo vjenčali.

– Pa zašto ne bi – uzvikne mala vatrena kuglica. To je nadasve vesela prilika, pa kad ja poletim u zrak, kanim to pripovijedati zvijezdama. Vidjet ćete kako će zvijezde žmirkati kad im budem pripovijedala o lijepoj nevjesti.

– Ah, jadna li pogleda na život – reče raketa – ali tome sam se jedinome i nadala. U vama nema ničega; vi ste šuplji i prazni. Ta možda će kraljević i kraljevna živjeti u kraju gdje ima duboka rijeka; i možda će imati sina jedinca, maloga plavokosoga dječaka ljubičastih očiju poput kraljevića; i možda će on jednoga dana s dadiljom otići na šetnju; i možda će dadilja zaspati pod velikom bazgom; i možda će dječak pasti u duboku rijeku i udaviti se.

Strahovite li nesreće! Jadna svijeta kad izgubi sina jedinca! Zaista je strahota! Neću to nikada pretrpjeti.

– Ali oni nisu izgubili sina jedinca – reče žarki kolut – nije im se uopće desila nikakva nesreća.

– Nisam ni rekla da jest – odvrati raketa – rekla sam da bi se mogla desiti. Da su izgubili sina jedina ne bi koristilo da se više išta govori o tom. Ja mrzim svijet koji jadikuje zbog trica i kučina. Ali kad pomislim da bi oni mogli izgubiti sina jedinca, zaista sam u silnom afektu.

– I jesi! – dovikne joj bengalska vatra. – Ti si zaista najafektiranija osoba što sam je ikada srela.

– Ti si najprostija osoba što sam je ikada srela – reče raketa. – Ti ne možeš razumjeti moje prijateljstvo za kraljevića.

– Pa ti ga i ne znaš – promrmlja kolut.

– Nisam ni rekla da ga znam – odgovori raketa. – Ja mislim, kad bih ga znala, ne bih mu nikako bila prijateljica. Jako je opasno poznavati svoje prijatelje.

– Bilo bi ti zaista bolje paziti da ostaneš suha – reče vatrena kuglica. – To je glavno.

– Glavno je tebi, o tom ne sumnjam – odgovori raketa – ali ja ću plakati ako me bude volja – i zaista je briznula u plač i suze joj potekle niz motku kao kišne kapi, tako da su se skoro utopila dva sitna kukca što su baš smislili da se okuće te su tražili zgodno suho mjesto gdje će živjeti.

– Zaista je baš romantične naravi – reče plameni kotač jer plače iako nema razloga za plač – te uzdahne duboko i pomisli na drvenu škatulju.

Ali žarki kolut i bengalska vatra jako su se bili ozlovoljili pa se iza glasa uzvikali: – Sljeparija, sljeparija!

Bili su do krajnosti praktični pa čim bi zamjerali čemu, nazvali bi to sljeparijom.

Uto izišao Mjesec kao divan srebren štit, zvijezde zasjale i glazba zaorila iz palače.

Kraljević i kraljevna vodili su ples. Plesali su tako krasno da su vitki bijeli ljljani

viricali na prozor i motrili ih, a krupni crveni mak klimao glavom i udarao takt.

Izbilo zatim deset sati, zatim jedanaest, pa dvanaest, a kad je izbila ponoć, svi iziđoše na terasu, a kralj posla po kraljevskoga pirotehničara.

– Neka započne vatromet – reče kralj, a kraljevski se pirotehničar pokloni duboko i otputi se na kraj vrta. Imao je sa sobom šest slugu i svaki je sluga nosio zapaljenu baklju na vrhu duge motke.

Bio je zaista veličanstven prizor.

Šššš, ššš, šikne plameni kotač kad se stao vrtjeti. Tres, tres, tresnuo žarki kolut. Onda puckalice zapucketale po cijelom mjestu, a bengalska vatra osvijetlila sve skrletnim sjajem. – Zbogom – zaviče vatrena kugla kad je uzletjela sipajući sitne modre iskrice. Rs, rs, odgovoriše praskavci koji su se silno radovali. Sve je silno uspjelo, osim znamenite rakete. Toliko se bila smočila kad je plakala da nikako nije mogla opaliti. Najbolja je stvar u njoj bio puščani prah, ali taj se tako raskvasio suzama da nije bio ni za što. Svi njeni jadni rođaci, s kojima je ona govorila jedino uz porugu, suknuli k nebu kao divno, zlatno cvijeće s ognjenim cvjetovima. Hura, hura, vikao je dvor, a mala se princeza smijala od veselja.

– Mislim da su me ostavili za neku svečanu zgodu – reče raketa – nema sumnje da im je to nakana – i ona se uzoholi još gore nego ikada.

Sutradan došli radnici da sve urede. – To je očito poslanstvo – reče raketa – dočekat ću ih s doličnim dostojanstvom.

Ispela dakle nos u vis i stala se ljuto mrštiti, kao da premišlja o jako važnoj stvari. Ali oni nisu ni pazili na nju, sve dok nisu kanili otići. Onda ju je jedan opazio. – Hej – zaviče on – eto jadne rakete! – i bacio je preko zida u jarak.

– Jadna raketa? jadna raketa? – reče ona kad je jurila zrakom – ne može biti! Slavna raketa, to je on rekao. Jadan i slavan zvuči jednako i zaista su često jednaki – i ona padne u mulj.

– Tu nije udobno – primijeti – ali nema sumnje, to je neko otmjeno kupalište pa su me poslali ovamo da se oporavim. Živci su mi zaista jako poremećeni i moram otpočiniti.

Doplivala sada k njoj mala žabica blistavih očiju poput dragulja i zelene poprskane kože.

– Nov došljak, vidim! – reče žaba. – Bilo što bilo, ništa ne valja kao mulj. Neka samo bude kiše i jarka pa sam sasvim sretna. Što misliš, hoće li danas poslije podne padati kiša? Ja se dakako nadam, ali nebo je sasvim modro, bez oblaka. Žalost je to!

– Ahm, ahm! – reče raketa i zakašlje se.

– Kakav ti je divan glas! – klikne žaba. – Zaista je kao kreket, a kreketanje je, razumije se, najdivnija muzika na svijetu. Čut ćeš večeras naš pjevački zbor. Mi sjedimo u staroj pačjoj bari kraj zakupnikove kuće, pa čim iziđe Mjesec, započinjemo. To je takva divota da svi leže budni i slušaju nas. I zaista sam baš jučer čula kako zakupnikova žena govori svojoj majci da zbog nas ne može ni da trene po noći. Silan je užitak kad vidiš kako si omilio.

– Ahm, ahm! – reče raketa srdito. Toliko joj je dozlogrdjelo te nije znala ni riječi priklopiti.

– Zaista ti je divan glas – nastavi žaba – nadam se da ćeš doći u pačju baru. Ja idem vidjeti gdje su mi kćeri. Imam šest krasnih kćeri i strah me da ih ne bi sreća patka. To je prava neman i ne bi se skanjivala da ih pojede za zajutak. Zbogom dakle; jako me je razveselio naš razgovor, velim ti.

– Baš i jest razgovor! – reče raketa. – Ti si neprestano govorila sama. To nije razgovor.

– Netko mora slušati – odgovori žaba – a ja volim govoriti sama. Time se šteti vrijeme i sprečava se raspravljanje.

– Ali ja volim raspravljanje – reče raketa.

– Ja nikako – reče žaba uljudno. – Raspravljanje je do krajnosti prosto, jer u odličnu društvu svi su istoga mišljenja. Zbogom i po drugi put; vidim eno tamo moje kćeri – i mala žabica otpliva.

– Ti si vrlo dosadna osoba – reče raketa – i vrlo loše odgojena. Ja mrzim svijet koji o sebi govori kao što govoriš ti, kad bi tko drugi da govori o sebi kao ja. To ja nazivam sebičnošću, a sebičnost je najodurnija stvar, pogotovo onom tko je mojega temperamenta jer mene znaju dobro da sam simpatične naravi. I zaista bi trebalo da se ugledaš u mene; možda ti i nema boljega ugleda. Sada, gdje ti je prilika, trebalo bi da se okoristiš, jer ja ću se uskoro vratiti na dvor. Ja sam ljubimica na dvoru, a jučer su se kraljević i kraljeva vjenčali meni u čast. Ti dakako ne razumiješ ništa o tom jer si provincijalka.

– Ne koristi ti njoj govoriti – reče vretence koje je sjedilo na velikom smeđem šašu – nikako ti ne koristi jer je otišla.

– Pa to je njena šteta, a nije moja – odgovori raketa. – Ne kanim prestati govoriti joj samo zato jer ona ne sluša. Ja volim slušati sebe kako govorim. To mi je jedan od najvećih užitaka. Često ja dugo razgovaram sama sa sobom, a tako sam pametna da gdjekad ne razumijem ni jednu riječ od onoga što govorim.

– Onda bi ti trebala predavati filozofiju – reče vretence te raširi lijepa dvostruka krila od gaze i uzvije se k nebu.

– Kako je ludo što nije ostalo ovdje! – reče raketa. – Znam izvjesno, ne dešava mu se često takva prilika da se naobrazi. Ali što ja marim. Ovakav genij, kakav sam ja, cijenit će se jednom – i ona zaglibi još dublje u glib.

Nakon nekoga vremena doplivala k njoj velika bijela patka. Imala je žute noge i na njima plitve, a zbog geganja su je smatrali silnom krasoticom.

– Brb, brb, brb – reče ona – kakva si ti čudna spodoba! Bih li smjela zapitati jesi li se ovakva rodila ili si se unakazila kakvom nezgodom?

– Sasvim je jasno da si ti uvijek živjela na selu – odgovori raketa – jer inače bi znala tko sam ja. Ali ja ti opraštam neukost. Ne bi bilo pravo kad bih se nadala da će drugi biti ovako znameniti kao što sam ja. Iznenadit ćeš se bez sumnje kad čuješ da ja mogu uzletjeti do neba i vratiti se kao pljusak zlatne kiše.

– Do toga ja ne držim mnogo – reče patka – jer ne razabirem što to ikomu koristi. Ali da znaš kao vol orati njivu ili kao konj vući kola ili kao ovčarski pas paziti na ovce, to bi bilo nešto.

– Prijo moja – uzvikne raketa jako nadutim glasom – ja vidim da si ti od nižeg staleža. Osoba mojega položaja nije nikada od koristi. Mi imamo neku naobrazbu i to je više nego dovoljno. Ja ne držim do nikakve poslenosti, a najmanje onakve poslenosti kakvu se čini da ti preporučuješ. Uvijek sam sudila da je težak rad samo utočište svijetu koji nema nikakva posla.

– Da, da – reče patka koja je bila jako mirne ćudi i nije se nikada ni sa kim svađala – u svakoga je drugačiji ukus. Svakako se nadam da se ti kaniš nastaniti ovdje.

– Oh, nipošto! – zaviče raketa. – Ja sam samo samo gošća, odlična gošća. A zapravo mi je ovo mjesto prilično dosadno. Nema tu ni društva ni samoće. Zaista baš kao u predgrađu. Vratit ću se po svoj prilici na dvor jer znam, suđeno mi je da uzbudim veliku senzaciju na svijetu.

– I ja sam jednoč mislila stupiti u javni život – primijeti patka – ima tu mnogo stvari koje bi se morale reformirati. Ja sam i predsjedala prije nekoga vremena jednoj skupštini te smo stvorili rezolucije koje osuđuju sve što nama nije po volji. Ali se čini da rezolucije nisu mnogo koristile. Sada se bavim kućanstvom i brinem se za svoju obitelj.

– Ja sam stvorena za javni život – reče raketa – pa i svi moji rođaci, sve do najnižega. Gdje god se pojavimo, uzbuđujemo silnu pažnju. Ja nisam još istupila, ali kad istupim, bit će to veličanstven prizor. Što se tiče kućanstva, od toga stariš naglo i ono ti odvraća pamet od uzvišenijih stvari.

– Ah, kako su divne te uzvišenije stvari u životu! – reče patka – a to me podsjeća kako sam gladna – i ona otpliva niz potok govoreći – brb, brb, brb!

– Vрати se, vrati se! – zaviče raketa – još bih mnogo da ti kažem – ali patka nije marila. – Veselim se što je otišla – reče raketa sebi – baš je sasvim purgarskih misli – i zaglubi nešto dublje u mulj te stane promišljati o genijevoj samoći kad odjednom dotrče na opkop dva mala dječaka u bijelim haljecima, s kotličem i s nešto suharaka.

– To je zacijelo poslanstvo – reče raketa i upne se da bude jako dostojanstvena.

– Hej! – zaviče jedan dječak – gledaj taj stari štap! Čudim se otkud je dopao ovamo – i on izvuče raketu iz jarka.

– Stari štap! – reče raketa – ne može to biti! Zlatni štap, to je on rekao. Zlatan štap, to je priličan kompliment. On me je zamijenio zaista s nekim od dvorskih dostojanstvenika!

– Hajde da ga bacimo u vatru – reče drugi dječak prije će uzavreti u kotlu.

Zgrnuli oni dakle suharke, bacili raketu na njih i zapalili vatru.

– To je veličanstveno – uzvikne raketa – oni će me uzvitlati po bijelu danu i svak će me vidjeti.

– Sada ćemo prileći rekoše – dok se probudimo, uzavret će u kotlu – i oni legnu u travu i zaklope oči.

Raketa je bila sva mokra i dugo je potrajalo dok se nije zapalila. Ali naposljetku uhvatila je vatra.

– Sada ću uzletjeti – zaviče te se sva ukoči i uspravi. – Ja znam, uzletjet ću mnogo više od zvijezda, mnogo više od Mjeseca, mnogo više od Sunca. I uzletjet ću tako visoko da...

Ššš, ššš, ššš, i ona sukne u zrak.

– Divota! – zaviče – ovako ću letjeti do vijeka. To je silan uspjeh!

Ali nitko je nije vidio.

Onda stane osjećati svuda po sebi čudno bockanje.

– Sada ću se rasprsnuti – zaviče. – Zapalit ću sav svijet i nadat ću toliku graju da cijelu godinu dana nitko neće govoriti ni o čemu drugom.

I zaista se rasprsnula. Rs, rs, rs, prasnuo puščani prah. Nije bilo sumnje da se rasprsnula.

Ali nitko je nije čuo, pa ni ona dva mala dječaka jer su bili čvrsto zaspali.

Preostao je od nje samo štap, a taj je pao na leđa guski koja se šetala kraj jarka.

– Za Boga miloga! – zaviče guska. – Eto dažde štapovi – i ona pohrli u vodu.

– Znala sam da ću uzbuditi silnu senzaciju – dahne raketa i ugasi se.

BILJEŠKA O PISCU

Oscar WILDE (Oskar Vajld), engleski dramatičar, pripovijedač i pjesnik, punim imenom Oscar Fingal O'Flahertie Wills Wilde, rođen je u Dublinu (Dablin), glavnom gradu Republike Irske 16. 10.1854. godine, a umro u Parizu 30.10. 1900. Studirao je u rodnom gradu i u Oxfordu (Oksford), ali se sav posvetio ekcentričnom načinu života i pisanju. Uvijek se snažno borio protiv društvenih konvencija, pa je zbog toga proveo dvije godine na robiji. Ostali je dio života, nakon toga, proveo u Italiji i Francuskoj, gdje je i umro.

Književnu je slavu stekao zahvaljujući svojim komedijama i jedinom romanu "Slika Doriana Graya". Ipak, u svijetu mladih, ovaj engleski pisac, irskog porijekla, najpoznatiji je po svojim pričama ili bajkama, objavljenim prije 110 godina (1888.) kojima je potvrdio ne samo da je bio strasni zagovornik lijepog, nego i da je bio iznimno vješt pripovjedač i u svakodnevnom životu i u literaturi. I mada je bio naglašeni esteta, čak vođa engleskog književnog esteticizma, ipak u ovim pričama čitatelj će naći i brojne moralno-poučne note, snažne etičke poruke, pa čak i naglašenu pedagošku misao koja nikoga ne ostavlja hladnom. Ipak, ono važnije što njegove priče donose su svježije i neobične slike kakve do njega nismo čitali u svijetu bajki, raskoš svijeta u kome je živjela njegova mašta i snažno saživljavanje s onima koji trpe i stradaju.

